

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Р.О.Максимович

« ____ » _____ 2023 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«МАГІСТР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

**Тема: ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ- ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ**

Виконавець: Затолоцький Віталій Олександрович

Науковий керівник: в.о. завідувача кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства, кандидат юридичних наук Максимович Роман
Олегович

Нормоконтролер: викладач Головатенко Марина Юріївна

Київ, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1.1 Етапи розвитку міжнародних заходів щодо захисту прав власності

1.2 Об'єкти права інтелектуальної власності: поняття та види

1.3 Розгляд захисту та збереження права інтелектуальної власності з увагою до ціннісних аспектів.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1 Огляд міжнародних конвенцій та угод щодо інтелектуальної власності (TRIPS, WIPO тощо)

2.2 Аналіз викликів, що виникають у процесі гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, стандартами Європейського союзу

2.3 Вплив технологічних змін та глобалізації на інтелектуальну власність

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ У МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1 Аналіз стратегій та підходів до вирішення проблем міжнародного регулювання інтелектуальної власності в Україні

3.2 Дослідження рекомендацій щодо вдосконалення міжнародних правових інструментів в сфері інтелектуальної власності. Імплементация міжнародних норм у національну практику в контексті підвищення ефективності інституційного середовища

3.3 Прогнозування майбутнього розвитку міжнародного правового регулювання в даній сфері. Штучний інтелект в контексті правового регулювання.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Актуальність дослідження проблематики регулювання міжнародно-правових відносин у сфері інтелектуальної власності набуває велими суттєвої актуальності в сучасному світі. Глобалізація захисту інтелектуальної власності, хоча сприяє посиленню правового захисту творчих робіт, винаходів та брендів, також несе певний негативний вплив на науково-технічний розвиток. Наприклад, тривалість авторських прав продовжується, що може гальмувати інновації.

Дослідження особливостей міжнародно-правового захисту інтелектуальної власності важливе через зростаючу роль права на інтелектуальну власність як в межах окремих країн, так і на міжнародному рівні. Швидкий розвиток інформаційних технологій стимулює прогрес, але водночас створює проблеми для захисту інтелектуальної власності.

Відсутність чіткого міжнародно-правового механізму захисту права на інтелектуальну власність та розбіжності у тлумаченні цього поняття вченими створюють серйозні виклики. Патентування живих об'єктів, генетична інженерія та використання інтелектуальної власності в Інтернеті, зокрема в соціальних мережах, породжують проблеми правового та загальносуспільного характеру.

На сьогоднішній день відсутній чіткий типовий механізм захисту авторських прав у соціальних мережах і блогах, що призводить до ситуації, коли можна говорити про захист порушених або оспорюваних прав лише в адміністративному чи судовому порядку.

Зміцнення правового захисту інтелектуальної власності є крайньо важливим і актуальним, оскільки в деяких розвинених країнах світу інтелектуальна діяльність вже визначає стратегію та тактику соціально-економічного розвитку. Науковий рівень, культура та техніка займають пріоритетне місце порівняно з виробництвом. В Україні існує чимало проблем у правовому регулюванні цієї області, зокрема - суспільство

не завжди поважає права інтелектуальної власності, не віддає належної уваги захисту результатів інтелектуальної праці, також відсутні дієві механізми для їх захисту.

Історичні аспекти становлення механізму охорони права інтелектуальної власності досліджували такі вчені, як: Т. Ріверс, О. А. Городов, О. М. Кушнар'єва і М.А. Руденко, М. І. Стреля, І. І. Верба, В. О. Коваль та інші.

Окремі особливості міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності досліджували: В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко, О. В. Жилінкова, В. М. Коссак, І. Є. Якубівський, А. М. Євков, З.В. Ромовська, І. Я. Верес, А. С. Довгерт, В. І.Кисіль, Ю. Л. Бощицький та інші. Окремі аспекти охорони авторського права у мережі Інтернет досліджують у своїх працях П. А. Калиниченко, Ю. С. Дмитрієва.

Проблеми у сфері охорони права інтелектуальної власності на живі об'єкти розкрили Н. В. Терес та О. Ф. Онопрієнко.

Основу для проведення дослідження склали міжнародні правові документи, які стосуються захисту права на інтелектуальну власність, разом із внутрішніми нормативними актами, які регулюють відносини у сфері захисту та охорони об'єктів інтелектуальної власності.

Мета і завдання дослідження. Задачі, що впливають з основної мети цієї роботи, полягають у дослідженні міжнародного механізму захисту інтелектуальної власності, а саме:

- дослідження історії формування системи міжнародного захисту права власності.

- визначення об'єктів інтелектуальної власності: їх поняття та різновиди.

- розкриття сутності та важливості захисту та охорони права інтелектуальної власності.

- аналіз сутності авторського права та суміжних прав у міжнародному правовому контексті.

- дослідження міжнародних правових документів, що стосуються захисту авторського права та суміжних прав.

-висвітлення особливостей захисту авторського права в контексті розвитку сучасних інформаційних технологій.

-аналіз викликів у процесі гармонізації законодавств з міжнародними стандартами:

-дослідження впливу технологічних змін та глобалізації на інтелектуальну власність, аналіз стратегій та підходів до вирішення проблем міжнародного регулювання інтелектуальної власності:

-вивчення впливу глобальних технологічних змін на статус інтелектуальної власності.

-аналіз тенденцій розвитку міжнародних норм і стандартів інтелектуальної власності.

-дослідження прогнозів щодо можливих змін та розвитку міжнародного правового регулювання в майбутньому.

Об'єкт дослідження – міжнародні правові відносини, які стосуються захисту права на інтелектуальну власність у контексті розвитку сучасних інформаційних технологій.

Предмет дослідження – міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності.

Методи дослідження. Використання широкого спектру методів та підходів сучасної наукової теорії стало основою методології цього дослідження.

У роботі застосовувався історико-правовий метод для виявлення закономірностей у становленні та розвитку міжнародного механізму захисту інтелектуальної власності.

Діалектичний підхід дозволив проаналізувати й узагальнити різні аспекти формування цього механізму, включаючи його позитивні та негативні сторони та особливості.

Використання методу герменевтики сприяло осмисленню текстів нормативних актів, наукових праць та інших документів, дозволяючи здійснити аналіз і оцінку їх змісту та й взагалі зібрати політико-правові

явища і властивості предмету дослідження.

Метод системного аналізу правових норм був використаний для розуміння суті процесуальних норм, що є основою механізму захисту інтелектуальної власності.

Також порівняльно-правовий метод був застосований для порівняння цивільно-правових норм України з законодавством інших країн, що дало можливість виявити недоліки у сфері захисту авторського права.

Кожен із цих методів був використаний разом із історичним, правовим, філософським досвідом, а також з урахуванням морально-етичного уявлення свідомості та культурних особливостей як окремих груп населення, так і суспільства в цілому.

Теоретичне значення дослідження проблем міжнародно-правового регулювання інтелектуальної власності виявляється у розкритті та аналізі актуальних викликів, що постають у сучасному світі. Це дослідження спрямоване на те, щоб розуміти складність інтелектуальної власності в умовах глобалізації, швидкого розвитку технологій та зміни уявлень про авторські права.

Практичне значення дослідження. Застосування отриманих результатів дослідження може виявитися корисним в наступних сферах:

-у наукових дослідженнях, де вони можуть стати основою для подальшого розширення знань про міжнародний механізм захисту права інтелектуальної власності;

-у навчальному процесі студентів вищих юридичних навчальних закладів, використовуючи ці результати під час підготовки до семінарських і практичних занять з цивільного права, права інтелектуальної власності та інших спеціалізованих дисциплін.

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, кожен з яких включає по три підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 88 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1.1 Етапи розвитку міжнародних заходів щодо захисту прав власності

Для розуміння сутності міжнародного механізму захисту власності важливо проаналізувати його історію та етапи розвитку. Вивчення передумов виникнення права інтелектуальної власності є цікавим аспектом. Згідно з чинним законодавством, право інтелектуальної власності можна умовно розділити на дві складові: авторське і суміжне право та право на промислову власність, проте їхні шляхи розвитку виявились різними. Тому як перший етап розглянемо історію розвитку авторського права, а в подальшому – право на промислову власність.

Як висловився доктор юридичних наук М. В. Буроменський, поява захисту об'єктів авторського права має цікаву історію та різні передумови, які сприяли формуванню та розвитку нормативної бази у країнах світу. Перші сліди інтелектуальної діяльності з'явилися на початкових етапах розвитку людства. За словами А. К. Жарової, соціальне, політичне і економічне значення творів літератури і мистецтва визнавалося навіть у Стародавній Греції.[1,с9] За думкою В. С. Дроб'язка, кандидата філологічних наук, в Афінійській республіці наявне було право на збереження цілісності твору і заборона будь-яких змін у ньому (більше 2300 років тому). Крім того, у 330 р. до н.е. був прийнятий закон, який забороняв під час копіювання текстів трагедій відомих авторів, а також акторам, що виконували ці трагедії, вносити зміни до офіційної версії тексту, яка зберігалася в офіційному архіві. У римських авторів також було право вирішувати, чи публікувати їхні твори, а будь-яка форма плагіату спричиняла осуд громади.[2,с.24]

За висновками доктора філософії у галузі економіки та магістра права Віри Валле, одна з найстаріших суперечок стосовно авторського права, про яку збереглися історичні свідчення, відбулася в VI столітті до нашої ери між настоятелем монастиря Святого Фінніана з ірландського міста Мовіль (християнським місіонером) та апостолом Святого Коламби (Святим Колумбом або Колумбою з Іони) – видатним монахом, відомим як покровитель християнства на теренах сучасної центральної та північної Шотландії (Королівство Піктів). Розбіжності виникли після того, як апостол Святого Коламби скопіював Псалтир, що належав Святому Фінніану. Ця суперечка призвела до битви, результатом якої було багато людських втрат [3,с.9].

Перші початки творчих прагнень людей пов'язані з наскельним мистецтвом та передачею інформації за допомогою символів та інших зображень. Поява писемності сприяла розширенню поширення інформації, що відображало розумові здібності та творчий потенціал людини. Однак саме поняття права інтелектуальної власності, яке офіційно було визнано на державному рівні, з'явилося досить недавно, приблизно 600 років тому.

Загальновідомим першим нормативним актом, що регламентував авторське право, є англійський Статут Анни, ухвалений у 1709 році і названий на честь королеви, яка перебувала на троні в цей період. Статут починався словами: "Друкарі, книготорговці та інші особи взяли на себе свободу друкувати, передруковувати і випускати у світ книги без дозволу авторів або власників, внаслідок чого останнім і їхнім родинам завдавалась значна шкода, а часто це приводило до повного руйнування; щоб уникнути подібних випадків у майбутньому і спонукати вчених до написання корисних книг, було встановлено ...".[4,с.22]

Основною метою Статуту королеви Анни було визначення автора книги як єдиного власника прав на її друкування та публікацію протягом 14 років з моменту першої публікації. Цей термін міг бути продовжений на той самий період, за умови, що автор залишався живим, таким чином, загальний строк

охорони авторського права становив 28 років. Щодо книг, які вже були надруковані на момент прийняття Статуту, встановлювався єдиний строк захисту протягом 21 року. [5,с.112]

Таким чином, Статут королеви Анни переважно акцентував увагу на захисті опублікованих творів від незаконного копіювання та поширення, приносячи більшу вигоду видавцям, а не авторам. Винахід друкарського верстата ускладнив процес забезпечення авторських прав. Суттєвий внесок у формування авторського права зробив договір, укладений між Фрідріхом Шиллером та його видавцем Йоганном Фрідріхом Котта в 1794 році щодо його внесків у журналі "Die Horen". Цей договір включав виплату роялті, авторське право на внесення змін у твір, заборону публікації статей в інших виданнях до закінчення 4-річного періоду після публікації у журналі "Die Horen" і захищав особисті немайнові права відповідно до сучасного авторського права. [3,с.18]

У 1794 році було ухвалено Пруську Книгу статутів, яка стала першим юридичним документом у Німеччині, що оголосив загальну заборону на передрук творів без дозволу власника. Важливе значення для історії розвитку авторського права мало включення положень щодо передруку творів у Книзі статутів Великого Герцогства Бадену, яке існувало у південно-західній Німеччині протягом 1806-1918 років. Варто відзначити, що основу для Книги статутів склав Цивільний кодекс Наполеона 1804 року. У цьому контексті слід зауважити, що Цивільний кодекс Наполеона не включав норм, що регулювали відносини, пов'язані із правом інтелектуальної власності. У різний спосіб до захисту права інтелектуальної власності підійшли Сполучені Штати Америки, де в 1790 році був прийнятий Закон про авторське право, який і донині залишається дієвим. Слід зазначити, що концепція захисту авторських прав у США переважно базується на положеннях англійського Статуту королеви Анни. Перший закон США від 1790 року передбачав захист книг, картин та морських карт на період 14 років з моменту першої публікації, що міг бути продовжений на такий же термін, якщо автор

залишався живим до закінчення першого строку, за умови дотримання суворих вимог реєстрації і депонування. [2,с.26]

К. Раман, американський дослідник, стверджує, що правове забезпечення інтелектуальної власності виникає, коли це вимагає економічний інтерес держави у нових винаходах, створення яких неможливе без належного захисту інтелектуальної власності.[6]

Тобто охорона інтелектуальної власності пов'язана із можливістю комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності [7,с.10] і визначена, зокрема, угодою TRIPS, що передбачає патентний захист винаходів лише за умови їх промислової застосовності. Це свідчить про те, що протягом багатьох століть доктрина охорони інтелектуальної власності була визначена переважно промисловою застосовністю результату інтелектуальної діяльності.

У 1929 році П. Дж. Федеріко вказував на інші причини встановлення конкретних форм захисту інтелектуальної власності. Він зазначав, що у XIV-XV століттях державна політика щодо захисту інтелектуальної власності розвивалася через ідею необхідності поширення знань і технологій (технологічний трансфер і дифузія).[8,с292] Для практичної реалізації цієї ідеї держави застосовували три інструменти: захист винаходів для підтримки ініціативи дослідників, встановлення умов використання патентів та примусове ліцензування.[9,с272]

Інші дослідники вказують на зародження інтелектуальної власності у другій половині XVIII століття. Наприклад, деякі дослідники вказують на те, що концепція "промислової власності" походить від праць Д. Боуфлера, який у 1790 році визнавав авторство ідей. На основі концепції Боуфлера сформувалися два підходи до розуміння інтелектуальної власності: пропріетарний (підхід, де авторські права вважаються власністю) та виключний (підхід, де автор має право перешкоджати іншим використовувати свої права).

Становлення міжнародної правової доктрини з охорони інтелектуальної

власності було обумовлене розвитком теорій та практики національної охорони інтелектуальної власності у XVII-XVIII століттях. Це також було пов'язане з еволюцією концепції фаворитизму, яка була відображена у "привілеях" в правових аспектах промислової власності в другій половині XIX століття.

Інші автори, такі як О. А. Карцхія та В. Фішер, вказують на важливість концепції Г. Л. Гегеля. Г. Л. Гегель вважав інтелектуальну діяльність результатом самореалізації людини та її важливість для задоволення основних потреб. Згідно з О. А. Карцхією, "права інтелектуальної власності сприяють творчій інтелектуальній діяльності".[10,с.12]

Дехто вказує на тісний зв'язок між встановленням захисту інтелектуальної власності та потребою людини виражати свої думки та ідеї для особистого розвитку. Водночас, для загального процвітання інтелектуальної праці важливо захищати її незалежно від національності автора чи його місця проживання.

Не можна однозначно стверджувати, що основною метою людини є самореалізація, виключаючи бажання отримання економічної вигоди. Розрізнення між бажанням створити продукт інтелектуальної діяльності за замовленням та бажанням створювати його для особистого розвитку може розкрити пріоритетність певних прав людини порівняно з її економічними правами, які виникають від інтелектуальної праці. Ця розрізненість може вирішити питання щодо пріоритетності різних типів прав особи у контексті її розумової праці.

Це підкреслює наявність правових прогалів у взаємодії концепцій захисту авторських прав та міжнародно-правових норм, які стосуються прав людини на свободу висловлення.

Між сторонників четвертого підходу, які прив'язували виникнення доктрини інтелектуальної власності до XIX століття, входив П. Є. Казанський розрізняв три різні погляди на можливе захист авторських прав, які він називав "правом духовної власності". Перший погляд відображав

можливість існування авторських прав, проте піднімав питання про їх обсяги. Другий погляд приписував авторські права "божественності". Третій погляд стверджував, що авторські права мають бути захищені лише на території країни, де автор проживає та створює.[11,с.10]

Однак усі три погляди об'єднувало переконання в необхідності захисту авторських прав у якийсь спосіб.

Важно відзначити, що доктрина охорони інтелектуальної власності виявляє розбіжності щодо способу її формування через привілеї або патенти.[12] У відміну від ряду поглядів, які не зв'язували напряду авторське право та "привілеї", існувала думка в 1902-1903 роках про тісний зв'язок між привілеями та патентами, які, були пов'язані між собою. Вважали, що поява перших привілеїв була в кінці середніх віків і пов'язувалася з їх зміною правового та соціального статусу робітників та появою "промислових корпорацій". Погляд такої групи науковців має під собою підстави, хоча між привілеями та патентами відсутній прямий правовий зв'язок. Тому можна підтримати точку зору, що національна доктрина інтелектуальної власності сформувалася в XIX столітті завдяки розвитку концепції авторства і винахідництва, їх включенню до теорії природного права та закріпленню спочатку особливих привілеїв авторів та винахідників, а потім їх виключних прав забороняти іншим певні дії щодо об'єкту інтелектуальної власності. В XIII столітті створюється правова база для розрізнення майнових та немайнових прав автора. У зв'язку з різними точками зору щодо часу формування доктрини охорони інтелектуальної власності, будемо вважати, що вона була сформована в середині XIX століття завдяки зростанню значення промислової власності (патентів) на національному рівні, що стало основним фактором перенесення національної охорони інтелектуальної власності на міжнародно-правовий рівень як "доповнення"[11,с.5] національного права. Важливою рисою доктрини охорони інтелектуальної власності було її відповідність технічному розвитку свого століття, заборона дискримінації іноземних авторів та винахідників, що пізніше було закріплено

в Паризькій конвенції, що стала основою для Всесвітньої організації інтелектуальної власності та Світової торговельної організації.

Розвиток міжнародного захисту інтелектуальної власності часоно пов'язують з початком міжнародного захисту інтелектуальної власності у ХІХ столітті. За висловом П. Є. Казанського, саме у ХІХ столітті було започатковано "міжнародне" авторське право[11,с.24], наукові дослідження якого активно проводили такі вчені, як Р. Боукер[13], Д. Блейн[14], П. Бурк[15], І. Конант[16], С. Лонгмен[17]. П. Є. Казанський зауважує, що появи міжнародного авторського права сприяло бажання "об'єднати нації у боротьбі проти підробки" та встановити єдині норми прав. Тим не менш, іноді П. Є. Казанський також використовував термін "загальнонародне" авторське право, що свідчить про те, що наприкінці ХІХ століття не існувало єдиного терміну для означення авторського права, але існувала ідея, що певні права повинні бути об'єктом міжнародного правового захисту. У Європі та США стали все частіше вживати термін "інтелектуальна власність". Поширення словосполучення "інтелектуальна власність" спостерігалось вперше в США у 1845 році[18], у Європі воно стало популярним після опублікування у 1846 році трактату французького юриста Альфреда Ніона "Droits civils des auteurs, artistes et inventeurs"[19]. А вже у 1867 році, з утворенням Північної Німецької Конфедерації, цей термін був вже закріплений на законодавчому рівні.[20] Відповідно, доктрина охорони інтелектуальної власності зазнавала змін не лише в тлумаченні обсягу авторських прав, їх майнових та немайнових аспектів, але також у використанні термінології, причому ці зміни відбувалися по-різному в різних країнах.

Отже, протягом ХІХ століття доктрина охорони інтелектуальної власності була достатньо сформована для того, щоб мати чітке, безуперечне та неупереджене юридичне закріплення. Відмінності в підходах різних країн до концепції охорони інтелектуальної власності майже не вплинули на процес визнання авторських прав як важливих та обґрунтованих. Внутрішнє розуміння авторського права тісно пов'язане із зміною соціального статусу

робітників, з посиленням їх прав та соціальних гарантій. Розвиток національної концепції охорони інтелектуальної власності став джерелом наукового прогресу і фактором, що сприяв міжнародній торгівлі та співпраці між іноземними та внутрішніми підприємствами.

У період між настанням національної концепції охорони інтелектуальної власності та формування міжнародної концепції в ХІХ столітті, виникали "квазіміжнародні" підходи до захисту інтелектуальної власності. Згідно з О. О. Пиленком, у 1840-х роках, коли створювався німецький митний союз "Zollvereina", учасники цього союзу прагнули припинити будь-які обмеження для вільного обміну товарами між їх територіями. Оскільки видача патентів, які діяли лише на одній території, ускладнювала цей процес, було прийнято рішення мінімізувати роль патентів. У 1842 році був укладений договір, що забороняв видавати винахідникам виняткові права на ввезення, продаж та поширення запатентованого товару на території держав-учасниць союзу (стаття 3 Договору). При цьому власник патенту залишав за собою виключне право виробляти продукт на певній території, але не мав можливості використовувати національні патентні процедури для відновлення принципу внутрішніх митних кордонів.

Цей період відзначив початок "протипатентного руху"[21,с.24], який втратив свою актуальність наприкінці 1870-х років. Таким чином, протягом кількох десятиліть погляди вчених на промислову власність пройшли шлях від обговорення можливості її охорони до створення обґрунтованої концепції, згідно з якою "винахідникам та промисловцям належить право власності на їх відкриття".[22,с.382]

Аналогічна спроба вирішення певних міжнародних питань щодо захисту інтелектуальної власності відбувалася в Англії через, так би мовити, "квазіміжнародний" підхід до охорони інтелектуальної власності. Згідно з документами з 1838 до 1886 року, було прийнято п'ять Міжнародних актів про авторські права: 1) Міжнародний акт про авторське право в 1838 році[23] ; 2) Міжнародний акт про авторське право в 1844 році[24]; 3) Міжнародний

акт про авторське право в 1852 році[25]; 4) Міжнародний акт про авторське право в 1875 році[26]; 5) Міжнародний акт про авторське право в 1886 році.[27] Проте важливо підкреслити, що ці акти мають "міжнародний" характер в контексті захисту прав іноземних авторів. Наприклад, Міжнародний акт про авторське право в 1844 році [24] ставив за мету посилення прав британського монарха у наданні авторських прав. Цей акт дозволяв монарху, на підставі рекомендацій Кабінету Міністрів, надавати іноземним авторам авторські права на літературні твори, музичні композиції, твори мистецтва та вистави, що виконувались в той час. Міжнародний акт про авторське право в 1852 році передбачав захист іноземних перекладів на рівні захисту, що надавався авторам творів в Англії. Ця норма також реалізувала вимоги Англо-французької конвенції про авторське право, підписаної у 1851 році. Міжнародний акт про авторське право в сфері мистецтва в 1862 році [28] встановлював захист прав творців картин, малюнків та фотографій на весь термін їхнього життя і ще сім років після смерті.

Отже, ураховуючи прогресування цього підходу, можна стверджувати, що довготривалі наукові обговорення тривали протягом 1840-1870-х років перед тим, як були розпочаті переговори щодо підписання Паризької конвенції. Прийняття цієї конвенції було передумовлене світовою виставкою та патентним конгресом у Відні в 1873 році, згідно з висновками португальського юриста Н. П. Карвальо, що виконував обов'язки директора департаменту інтелектуальної власності з питань політики в області конкуренції у Всесвітній організації інтелектуальної власності. Він стверджував, що прийняття Паризької конвенції було необхідним у зв'язку із необхідністю протистояти промислому шпигунству, яке на кінці XIX століття набуло значних розмірів та активно поширювалося завдяки інформації про винаходи, представлені на різних виставках.[29]

Подібний погляд висловлювався також стосовно того що Патентний конгрес 1873 року не був першим місцем, де обговорювалися ідеї щодо

захисту інтелектуальної власності. Проте "пропозиція розширення захисту промислової власності на міжнародний рівень вперше висловлювалася вже у 1850-х роках в Англії" і належала принцу Альберту, який на Конгресі 1851 року намагався розібратися у питанні доцільності міжнародно-правового закріплення захисту промислової власності. Отже, відмінно від інших дослідників, що досліджували концепцію міжнародного правового захисту інтелектуальної власності, деякі дослідники вважали, що її становлення є результатом ініціативи з 1850-х років, а не лише Патентного конгресу у Відні у 1873 році. Якщо це твердження вважати вірним то, можна зробити висновок, що саме в Англії зародилися концепції міжнародно-правового захисту інтелектуальної власності. Таким чином, можна зазначити, що у Англії не лише було закріплено захист інтелектуальної власності вперше у світі завдяки Статуту королеви Анни[30], але й саме англійський принц уперше запропонував встановлення міжнародно-правового захисту інтелектуальної власності.

На Брюссельському конгресі Міжнародної асоціації для розвитку суспільних наук у 1862 році М. Мекфі, британський представник, висловив ідею закріплення патенту на винахід у міжнародному праві та створення Міжнародної патентної унії (Patent-Union, Union internationales des brevets d'invention), якою мали б стати члени головних держав Європи та Америки. Новаторською в цій пропозиції була ідея Мекфі, що він не лише пропонував створити патентну унію, але й викупувати найцінніші винаходи для загального використання. Це передбачало створення комісії для оцінки цінності винаходу та визначення гонорару для його автора. Також Мекфі висловив ідею уніфікувати терміни охорони патентів на території договірних держав. На наступному конгресі у 1863 році ці ідеї підтримав ще один англієць, сер Вільям Армстронг.[31] Паралельно, англійський парламент обговорював це питання у періоди 1862-1864 та 1871-1872 років.

Досліджуючи ці питання Р. Мергс провів значну аналітичну роботу, щоб розглянути еволюцію американської доктрини охорони інтелектуальної

власності протягом ХХ століття. За його дослідженням, ці доктрини перебували у стані постійних змін внаслідок наукового прогресу та постійного надходження нових винаходів.[32]

Його результати дослідження були опубліковані у статті під назвою «Сто років стурбованості: Право інтелектуальної власності», в якій він аналізував розвиток доктрин авторського та патентного права протягом ХХ століття у контексті новітніх технологій, таких як комп'ютерні програми, доменні імена, біотехнології та методи онлайн-бізнесу. На думку автора, інтелектуальні власності можуть бути «занадто захищеними», що може нашкодити суспільним інтересам.

Отже, ХХІ століття він вважає періодом, коли потрібно уважно спостерігати за розвитком доктрини охорони інтелектуальної власності, можливо, навіть із певною «турботою». Відзначається, що, за Мергсом, право інтелектуальної власності недостатньо вибірково охороняє об'єкти інтелектуальної власності, і можливо, навіть захищає те, що не потребує захисту. У порівнянні з іншими дослідниками, які вважають, що право інтелектуальної власності не відповідає викликам сучасності через стрімкий розвиток технологій, Мергс стверджує, що американська доктрина охорони інтелектуальної власності успішно «адаптувалась» до технологічних інновацій.

Загальним результатом еволюції американської концепції охорони інтелектуальної власності стало поширення законодавства на нові технології, зокрема в галузях біотехнології та комп'ютерних програм, що також відобразилося на розвитку міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності у рамках СОТ.

Незважаючи на досягнення національних доктрин та практик, термін "інтелектуальна власність" вперше з'явився у міжнародному праві тільки у 1967 році. За висновком М. Лемлі, використання терміну "інтелектуальна власність" стало широким лише після заснування Світової організації інтелектуальної власності (ВОІВ) у 1967 році [33,с.1033], спільно з

прийняттям Стокгольмської конвенції, в якій вперше було подано обширне визначення "інтелектуальної власності".

Ця конвенція збирала різні групи прав інтелектуальна власність (тобто об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, інформація, що має значення для неправомірних конкурентних переваг). Важливо зазначити, що хоча це визначення, яке було закріплене у Стокгольмській конвенції, можна вважати вперше в цьому контексті, але об'єкти інтелектуальної власності, перераховані у Конвенції, вже були відомі світовій спільноті. На міжнародному рівні ці права були гарантовані Паризькою та Бернською конвенціями. А на національному рівні вони вже були закріплені у законодавстві деяких країн. Наприклад, у 1947 році законодавство США формально узаконило перелік та значення авторських прав [34], тоді як у 1952 році був створений Розділ 35 Закону США, що регулював питання патентування[35] [376одеса]. Отже, Всесвітня організація авторських прав по суті здійснила кодифікацію наявного переліку прав інтелектуальної власності та розширила його застосування на території держав-учасниць Стокгольмської конвенції.

Виокремлено функції комп'ютера, телефона та телевізора які були розрізнені на початку 1990-х років. Однак на сьогодні важко чітко визначити, які функції мають телефон та телебачення порівняно з комп'ютером, що підключений до Інтернету.[36,с.127] Згідно з О.В. Новосельцевим, сучасне значення об'єктів інтелектуальної власності пов'язане зміною функцій результатів інтелектуальної діяльності у суспільному виробництві та споживанні. За його словами, "інформація в сучасному світі стала самостійною комерційною цінністю", а програми для комп'ютерів, інтегральні схеми та інші компоненти стають невід'ємними складовими частинами товарів різних профілів.[37]. Інформаційна революція, заснована на комп'ютеризації та мережевій телекомунікації, змінює людське існування, розширюючи можливості контакту незалежно від місцезнаходження учасників. Це призводить до змін у доктрині охорони інтелектуальної

власності в рамках СОТ та інших міжнародних організацій, що регулюють ці питання.

Були висловлені погляди на можливий вплив розвитку інформаційних технологій на доктрину охорони Інтелектуальної Власності у межах Світової Організації Торгівлі. Ці погляди підкреслюють можливість розширення матеріальних норм у зв'язку з прогресом у науці й техніці .

Також вчені вказують на проблеми, пов'язані з охороною інтелектуальної власності у цифровому оточенні, де інформація може існувати лише у цифровому форматі, що може створювати "принципово нові проблеми". Відсутність наявних правових рішень для захисту прав власників цифрових товарів є серйозним питанням. Надання широкої охорони цифровим товарам може вести до обмеження вільного використання інформації, що є суспільним надбанням. Це може спричинити зменшення доступу до такої інформації, що суперечить інтересам суспільства. Отже, у ХХІ столітті важливим є питання забезпечення балансу між приватними інтересами винахідника/автора та інтересами чи етичними стандартами суспільства, що вказав на це Генеральний директор Всесвітньої організації авторських прав Френсіс Гурі в 2013 році.[38]

Фактично, можна визначити, що на початку ХХІ століття з переосмисленням впливу передових технологій на життя людей з'являється окремий напрямок розвитку міжнародної доктрини з охорони інтелектуальної власності – правозахисний. Для розвитку цього напрямку доктрини велике значення має звіт Франка Ла Рю, спеціального доповідача Ради ООН з прав людини, де він визнає конфлікт між правами людини на свободу вираження думок і правами власників цифрових продуктів.

Наприклад, у 2011 році Франк Ла Рю виступив на Раді з прав людини ООН, стверджуючи, що доступ до Інтернету є ключовим для реалізації права людини на свободу переконань, і обмеження доступу до нього на підставі порушення прав не є обґрунтованим. Пізніше Вернор Муньос зазначив, що комп'ютер та Інтернет стали невід'ємними засобами отримання освіти в

сучасному "технологічному столітті". Це свідчить про наявність підходів на рівні ООН, які фактично пропонують розглядати зобов'язання з охорони прав інтелектуальної власності, включаючи рівень Світової організації торгівлі, у відношенні до міжнародного права з прав людини.

Отже, доктрина міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності залишається у процесі розвитку, і баланс між правами власників інтелектуальної власності та соціальними потребами суспільства ще не визначено.

На початку XXI століття виникає специфічний напрямок у міжнародній доктрині охорони інтелектуальної власності, який можна охарактеризувати як "правозахисний". Деякі науковці та практики стверджують, що сучасні результати інтелектуальної діяльності, зокрема у сфері біотехнологій, можуть мати неетичне або аморальне спрямування, порушуючи етичні норми наукових досліджень. Зауважується, що сучасна доктрина охорони інтелектуальної власності в цьому відношенні суттєво відрізняється від підходів минулого століття. Раніше суспільство забезпечувало умови для наукового розвитку шляхом фінансування наукових досліджень з припущенням, що знання, що надає наука, завжди має благородний характер і корисне значення. Однак зараз таке припущення вважається застарілим, оскільки сучасний науковий прогрес все частіше не відповідає етичним нормам і зосереджується на підвищенні комерційної вигідності як універсального критерію успішності наукових відкриттів.

Співвідношення прав власників інтелектуальної власності, прав пацієнтів та соціальних потреб суспільства стає актуальним. У зв'язку з цим, основу прав Світової організації торгівлі у сфері інтелектуальної власності – Угоду ТРІПС – створено таким чином, що дозволяє "регіоналізацію" її положень. Наприклад, параграф 2 статті 27 дозволяє державам-членам Світової організації торгівлі встановлювати винятки заборони патентування за причинами "громадського порядку" або "суспільної моралі", де кожна країна самостійно визначає конкретне значення цих понять на своїй території.

Фактично, існують прогалини у праві СОТ, які описують як "сірі зони" та "напівлегальні норми", що характеризують сучасні міжнародні торговельні відносини. На міжнародному рівні такі "сірі зони" залишаються незаповненими, а держави вирішують це питання на національному рівні. Це допомагає вирішувати проблему стагнації технологічного розвитку та впровадження нових об'єктів інтелектуальної власності, але не завжди відповідає інтересам розвиваючихся країн, оскільки це ускладнює нормальний розвиток людини, суспільства, а також науково-технічний прогрес в рамках системи охорони інтелектуальної власності.

За думкою деяких експертів, економічний розвиток країни в значній мірі залежить від її здатності залучати передові технології та інтелектуальні досягнення у галузі промислової власності. Однак для наукових досліджень потрібні новітні промислові технології та досягнення, які за платними ліцензіями не завжди доступні країнам з економічно складною ситуацією. Таким чином, Угода ТРІПС викликає значні матеріальні та ресурсні витрати для найменш розвинених країн, і сьогодні дивляться на неї як на інструмент, який поглиблює розрив між розвиненими та розвиваючимися країнами. Рішення щодо включення Угоди ТРІПС до системи права Світової організації торгівлі розглядається як не відповідне концептуально та не відповідне ідеям лібералізації торгівлі.

З іншого боку, ефективна охорона об'єктів промислової власності сприяє залученню інтелектуальних досягнень до розвитку промисловості, тобто, можливість комерціалізації результатів розумової діяльності людини. Це вимагає перегляду підходів до розуміння об'єктів промислової власності, які раніше розглядалися виключно як привілеї та переваги для власника, переходячи до більш прагматичного підходу до розглядання об'єктів промислової власності як чисто промислових.

Такий підхід доцільно враховувати під час правотворчості та акумулювати досвід їх практичної реалізації з метою сприяння подальшому розвитку науки та техніки.

Підводячи попередні висновки, варто відзначити, що доктрина міжнародного права, що стосується захисту інтелектуальної власності, була сформована завдяки визначенню концепцій "авторства" і "винаходів" і їхньому включенню до сфери захисту. Також слід відзначити, що специфіка розвитку технологій, їх поширення та виробництва також суттєво вплинула на еволюцію цієї доктрини.[39,с.267] Окрім цього, соціальна стратифікація населення та створення конкретних соціально-політичних умов для самореалізації також вплинули на розвиток практики та доктрини щодо захисту інтелектуальної власності.

Прийняття Угоди про Торгові Аспекти Прав Інтелектуальної Власності (TRIPS) відіграло ключову роль у процесі глобалізації захисту інтелектуальної власності. Це дозволило, хоча й неоднозначно, включити сучасні технологічні досягнення, такі як Інтернет-технології та комп'ютерні програми, до товарів, які купуються і продаються, і вимагають міжнародно-правового захисту своєї інтелектуальної складової. Це може свідчити про те, що міжнародні організації роблять певні кроки для формування "глобального права".[40,с.231-232] Окрім цього, Світова організація торгівлі на міжнародній арені стала новим гравцем, який має значний рівень впливу, близький до ООН, і здійснює глобальне регулювання та уніфікацію відносин між країнами, пов'язаними з торговельними аспектами прав інтелектуальної власності та механізмами їхнього захисту.

Також можна зробити висновок, що наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. у доктрині міжнародного права виникає чотири групи питань щодо міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності. Перша група питань пов'язана з тим, що висувуються різні пропозиції щодо необхідності переосмислення принципів засад охорони інтелектуальної власності з урахуванням особливостей нематеріальних об'єктів інтелектуальної власності, які використовуються в цифровому середовищі. Наголошується необхідність визначення механізмів та методів роботи із об'єктами інтелектуальної власності, що відтворюються за допомогою ЕОМ: у

цифровому середовищі. Пропонуються різні шляхи кваліфікації таких дій. Утім, на рівні ВОІВ з метою застосування Бернської конвенції використання об'єкту інтелектуальної власності у цифровому середовищі дорівнює його фізичному використанню.

Друга група питань пов'язана з пропозиціями закріпити включення до міжнародно-правової охорони патентних прав, пов'язаних із необхідністю підтримання належного рівня медичного обслуговування населення та боротьби з епідеміями. За розвитком цієї доктрини були прийняті Дохійська декларація 2001 р. та відповідні імплементуючі акти в Європейському союзі та в державах-членах Світової організації торгівлі.

Третя група питань, яка впливає на розвиток доктрини та практики взаємодією прав інтелектуальної власності з правами людини на освіту та свободу тверджень. До цієї ж групи питань можна віднести питання визначення прав на генетичний матеріал, традиційні знання та фольклор. Доктринальні наукові дискусії з цього питання розпочались з 2000-х років та активізувалися в 2011 р. після патентування методів діагностики раку молочної залози у США.

Четверта група питань пов'язана із морально-етичними критеріями охорони інтелектуальної власності та, насамперед, із науковими дослідженнями, що здійснюються у сфері ембріональних стовбурових клітин, клонування та патентування генів. Усе це вказує на те, що доктрина охорони інтелектуальної власності у міжнародному праві все ще знаходиться в стадії розвитку, і залишилося багато питань, які не мають однозначної відповіді.

ВИСНОВКИ

Розвиток концепцій «авторства» та «винахідництва» у XIV-XV столітті сприяв формуванню внутрішньодержавної доктрини про інтелектуальну власність. У цей період технічний прогрес порушив комерційну монополію книговидавців, що спричинило обговорення щодо введення економічно зорієнтованих підходів до "авторства" та "винахідництва". У Великій

Британії у XVI-XVII столітті вже були встановлені авторські права й привілеї для винахідників, які стосувалися прибутку від інтелектуальної праці, що не обов'язково належали авторам. Цей підхід більшу увагу приділяв економічним аспектам, не сприяючи науково-технічному розвитку.

В XVIII столітті у країнах, таких як Велика Британія, Франція, Італія та Німеччина, зростає потреба у технічних інноваціях та підвищенні статусу робітників. Це призвело до активізації дискусій щодо переходу від економічного до морально-економічного підходу до охорони. У цей період з'явилися дві популярні концепції охорони ІВ - пропріетарна та виключна. Ці концепції відігравали ключову роль у висуванні пропозицій щодо міжнародної охорони інтелектуальної власності.

Ця тенденція призвела до формування міжнародно-правової доктрини охорони інтелектуальної власності, яка була пов'язана з активізацією міжнародної торгівлі та потребою в науково-технічному прогресі, спроможному до інтернаціоналізації. Цей процес суттєво позначився на подоланні соціальних нерівностей та визнанні інтелектуальної власності як невід'ємного права для всіх. В міжнародній доктрині про інтелектуальну власність відбувалася конвергенція між пропріетарною та виключною концепціями охорони інтелектуальної власності.

Англійські правники були провідними ініціаторами цих ідей, що спонукало наукову спільноту розглядати питання міжнародної охорони ІВ. Ця ідея отримала підтримку вчених з різних країн та призвела до укладання Паризької та Бернської конвенцій, які лягли в основу міжнародної системи охорони інтелектуальної власності. Прийняття цих конвенцій визначило початок міжнародної системи охорони інтелектуальної власності, яка згодом стала основою для створення Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності (ВОІВ). Протягом існування ВОІВ, ця міжнародна установа неухильно модернізувала свої функції та включала все більше сфер, що підпадали під її компетенцію.

1.2 Об'єкти права інтелектуальної власності: поняття та види

Поняття інтелектуальної власності включає в себе об'єкти авторського права, суміжні права та промислової власності. Вони всі мають спільну ознаку – пов'язані із творчою діяльністю. Аналіз історії розвитку міжнародних механізмів захисту інтелектуальної власності показує, що твори, промислові зразки, винаходи та інші технічні рішення завжди були основою для встановлення норм правового захисту в цій сфері.

Важливе значення має дослідження сутності та різновидів об'єктів інтелектуальної власності, що базується на аналізі ключових міжнародних документів. Розуміння характеристик цих об'єктів дозволяє визначити проблеми у механізмі захисту інтелектуальної власності.

За словниковим тлумаченням, термін "об'єкт" означає матеріальний предмет пізнання та практичного впливу на нього людини (суб'єкта впливу)[41].**[2Борєхова]** Враховуючи це, можна стверджувати, що об'єкт інтелектуальної власності – це певне явище, на яке спрямовані норми права. В різних правових системах світу права на об'єкти інтелектуальної діяльності визначаються по-різному. Наприклад, у деяких країнах вони визнаються об'єктами виключного права на використання, тоді як у інших – об'єктами права власності.**[42,с.67-68]**

Варто відзначити, що, незважаючи на те, що термін "інтелектуальна власність" урізноманітнений у міжнародній Конвенції, його фактичне застосування є вкрай умовним. Порушення права на інтелектуальну власність стосується суті результатів творчої діяльності, а не їх матеріальної форми. Об'єкти права інтелектуальної власності поділяються на об'єкти авторського права, суміжних прав та промислової власності. Розглянемо характеристики кожного типу об'єктів докладніше.

Згідно зі статтею 2 Конвенції про заснування Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності, термін "інтелектуальна власність" охоплює права,

що стосуються різних видів творчості: літературних, художніх та наукових творів, виконавських виступів артистів, звукозапису, радіо та телевізійних передач, винаходів у різних сферах людської діяльності, наукових відкриттів, промислових зразків, товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань та комерційних позначень. На додаток до цього, інтелектуальна власність охоплює інші права, які мають відношення до різних видів інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах.[25]

Підкреслений перелік об'єктів показує, що існує велика різноманітність категорій, які пов'язані з інтелектуальною власністю. Це пояснюється тим, що процес розвитку науки, техніки і мистецтва постійно вдосконалюється, що розширює коло об'єктів, які підпадають під інтелектуальну власність. Найбільш розповсюдженими об'єктами авторського права є твори різних видів. Стаття 2 Бернської конвенції, наприклад, розглядає "літературні і художні твори" як вираз мистецтва у всіх його формах, включаючи книги, брошури, лекції, малюнки, музику, відео, фотографії, драматичні та хореографічні твори, ілюстрації та географічні картографічні твори.[44]

Авторське право стежить за різноманітними видами творів. У законодавстві багатьох країн у цій сфері зазвичай міститься відомий перелік творів. Ймовірно, це робиться з метою захисту всіх можливих об'єктів, що можуть виникати у процесі творчості. Українські дослідники різними шляхами намагаються визначити поняття "твір". Зауважливим є визначення, запропоноване В. І. Серебровським, який розглядає твір як сукупність ідей, концепцій та образів, які виникають в результаті творчого процесу автора і мають своє вираження у доступній для сприйняття формі, яка може бути відтворена. Крім цього, існує чимало інших визначень поняття "твір", кожне з яких в своєму роді розкриває його сутність.[45,с.30]

Є. О. Харитонов розглядає твір як результат творчої діяльності, який стає об'єктом правового захисту, якщо він відповідає вимогам чинного законодавства. Вимоги ці полягають у такому:

- 1) Твір повинен бути оригінальним і не повторювати вже відомий твір.
- 2) Твір має бути виражений у формі, доступній для сприйняття та відтворення іншими особами.

Поняття "твір" тісно пов'язане з його об'єктивною формою, що робить його сприйняттям та відтворенням.[46]

Згідно з Міжнародною конвенцією про охорону інтересів виконавців:

- Під "виконавцями" розуміються актори, співаки, музиканти та інші особи, що беруть участь у виконанні творів літератури чи мистецтва.

- "Фонограма" - це запис звучання виконання чи інших звуків.

- "Виробник фонограми" - фізична або юридична особа, яка створила перший запис звучання.

- "Публікація" - надання примірників фонограми відповідній аудиторії.

- "Відтворення" - створення одного чи кількох примірників запису.

- "Телерадіомовлення" та "ретрансляція" - передача звуків або зображень для приймання публікою.[47]

Міжнародне право чітко визначає форми та ознаки об'єктів суміжних прав. Щодо об'єктів промислової власності, їх перелік визначається Паризькою конвенцією про охорону промислової власності, включаючи патенти на винаходи, промислові зразки, товарні знаки, фірмові найменування та інші.[48]

Винахід - результат інтелектуальної активності людини, що виявляється у технічному рішенні для будь-якої сфери людської діяльності. Це рішення може застосовуватися до продукту або способу. Проте, не будь-яке рішення, спрямоване на трансформацію цих об'єктів, може бути запатентоване як винахід. Правовий захист надається винаходу лише у випадку, якщо він є новим, має високий рівень винахідництва і має практичне застосування в промисловості. Винахід вважається новим, якщо він не має аналогів у відомій техніці.[49]

Певне нове технічне рішення, яке не перебуває на рівні наявної техніки й має промисловий застосунок, може слугувати корисною моделлю. Це

результат інтелектуальної праці людини в певній галузі технології.[50,с.12] Після аналізу нормативно-правових актів України та наукових досліджень у сфері права промислової власності можна зробити висновок, що термін "технічне рішення" зазвичай використовується в широкому контексті як практичний засіб для задоволення конкретних потреб. Товарний знак, фірмове найменування та зазначення походження товарів використовуються для відрізнення товарів або послуг одного виробника від аналогічних товарів чи послуг іншого виробника, а також для відрізнення товарів з унікальними властивостями, що мають комерційний характер. Промисловий зразок — це художньо-конструкторське рішення, яке визначає зовнішній вигляд виробу і задовольняє естетичні та практичні потреби.

Недобросовісна конкуренція - це дії, спрямовані на обмеження законних інтересів особи, що здійснює аналогічну підприємницьку діяльність, а також на споживачів. До таких дій відносять введення споживачів в оману стосовно виробника, характеристик товарів, некоректне порівняння товарів у рекламі та використання імені чи репутації відомої фірми.

Права на винаходи, промислові зразки, товарні знаки та інші види промислової власності потребують належного захисту від порушень.

У сучасній науковій області існує різноманіття підходів до класифікації об'єктів інтелектуальної власності. О. П. Орлюк об'єднав існуючі класифікації наступним чином: перша група включає об'єкти авторського права та суміжних прав, які межують з першими. Ці об'єкти включають наукові, літературні та художні твори, комп'ютерні програми та бази даних, а також об'єкти суміжних прав, такі як виконання, фонограми, відеограми та передачі організацій мовлення. Друга група об'єднує об'єкти патентного права, такі як винаходи, промислові зразки, корисні моделі, а також комерційна таємниця та ноу-хау. Третя група охоплює засоби індивідуалізації цивільного обороту, такі як комерційні найменування, торговельні марки та географічні зазначення. Четверта група об'єднує різні об'єкти інтелектуальної діяльності, такі як сорти рослин, породи тварин,

топографії інтегральних мікросхем, наукові відкриття тощо.[51,с.70-71]

Але зараз, з урахуванням розвитку науки, техніки та інформаційних технологій, виявляється, що багато об'єктів з перерахованих груп можуть мати спільні ознаки та перетинатися, ускладнюючи їх чітке віднесення до певної категорії. Аналіз законодавства України та міжнародних договорів дозволяє виділити загальні властивості об'єктів інтелектуальної власності: вони виникають через інтелектуальну творчість, завжди матеріалізуються у конкретній формі, завжди мають автора або творця та відображають реальні або уявлені явища, процеси та відносини.

ВИСНОВОК

Отже, об'єктами права інтелектуальної власності можна вважати явища реальності, які знаходять відображення у матеріальній формі та мають ряд специфічних ознак. Хоча найпоширенішою класифікацією є поділ на чотири групи: об'єкти авторського права та суміжні права, права промислової власності, засоби індивідуалізації цивільного обороту та інші об'єкти інтелектуальної власності, сьогодні важко розробити повністю вичерпну класифікацію об'єктів авторського права через те, що сучасний розвиток інформаційних технологій призводить до виникнення абсолютно нових творів та винаходів, які характеризуються різноманітними ознаками, які часто переплітаються.

1.3 Розгляд захисту та збереження права інтелектуальної власності з увагою до ціннісних аспектів.

У науковому дискурсі традиційно під охороною цивільних прав розуміється широкий спектр заходів, спрямованих на забезпечення нормального виконання цих прав. Цей спектр включає не лише правові, але й економічні, політичні, організаційні та інші заходи, призначені для створення умов для реалізації суб'єктивних прав. Оскільки йдеться про правові заходи охорони, то вони включають у себе всі заходи, спрямовані на розвиток цивільних правовідносин у нормальному стані, наприклад, закріплення цивільної правоздатності суб'єктів, встановлення обов'язків і т.д., як і відновлення порушених або оспорюваних прав та інтересів.

При вивченні механізму міжнародного захисту права інтелектуальної власності важливо розуміти сутність понять "охорона" і "захист". З урахуванням прогресу сучасних технологій, наявна необхідність вдосконалення механізму захисту права інтелектуальної власності. Аксіологічна сутність цієї проблеми також потребує детального розкриття.

Охорона права інтелектуальної власності є постійним процесом, спрямованим на забезпечення його реалізації та запобігання порушення. Цю охорону забезпечує перш за все держава, яка визнає суб'єктивні права та їх захист. Також суб'єкт сам може вживати різні заходи для захисту своїх інтересів: використовувати засоби охорони своїх речей (огорожі, замки, сигналізацію, передачу на зберігання тощо). Важливо, щоб самооборона була законною. Крім такого широкого розуміння охорони, наукова спільнота та законодавство використовують поняття охорони у вузькому розумінні. В цьому випадку воно включає лише ті заходи, які передбачені законом і спрямовані на відновлення або визнання цивільних прав та захист інтересів при їх порушенні або оспорюванні.[51]

Отже, захист прав відбувається лише у випадках їх порушення, оскарження або наявності реальної загрози порушення. Для уникнення непорозумінь у термінології, поняття "охорона" в уважній спільноті прийнято використовувати в широкому контексті, як "захист цивільних прав". Проте не варто повністю погоджуватися з думкою авторів, які

стверджують, що питання захисту права інтелектуальної власності лежить виключно в сфері власника цих прав, а не в державному органі. Такі права є приватними, але регулюються галуззю цивільного права, яка враховує приватні та загальні інтереси.

У сфері авторського (суміжного) права відсутня повна рівність, оскільки автор спочатку має ексклюзивні права на відповідний об'єкт інтелектуальної власності. Це призводить до нерівності статусу автора та інших суб'єктів, що розпочинають відносини, якщо вони не впорядкують свої права на користь контрагента (ліцензіата).

У науковій літературі часто поширена думка про те, що захист суб'єктивних прав відбувається всередині виникаючих охоронних правовідносин. Однак, це не завжди правильно, оскільки захист порушених суб'єктивних прав відбувається як у рамках правовідносин власності, так і у звичайних зобов'язальних правовідносинах. Тільки у випадках, коли заходи захисту майнових прав не ефективні, а використання заходів захисту звичайних обов'язкових прав не можливе, порушення суб'єктивного права стає підставою для виникнення спеціальних правоохоронних відносин.[51,с.180]

Деякі науковці стверджують, що будь-який захист виступає як реакція на порушення права та включає в себе накладення на правопорушника певних негативних наслідків.[54][55]

Однак ми можемо не погодитися з цим твердженням. Заходи захисту можуть бути застосовані і без порушення, не відносячись до санкцій, не накладаючи негативних наслідків. Захист цивільних прав означає застосування права, головним чином, органами влади, управління чи громадськими організаціями для примусового здійснення прав суб'єкта. Це часто ініціюється носієм порушеного або оскаржуваного права. Захист прав інтелектуальної власності є ключовою категорією не лише у теорії цивільного та кримінального права, але й у кримінальному та адміністративному праві та інших сферах. Розуміння цього поняття важливо

для розгляду цивільно-правових, кримінально-правових та адміністративних санкцій, їхнього механізму та інших питань, що виникають при порушенні цих прав.

Поняття "захист" права інтелектуальної власності безпосередньо пов'язане з поняттям захисту цивільних прав. У науковій спільноті існують різні підходи до тлумачення самого терміну "правовий захист". М.С. Малеев визначає його як систему правових норм, спрямованих на запобігання правопорушенням та усунення їхніх наслідків.[56] З.В. Ромовська акцентує увагу на суті правового захисту, який виражається у застосуванні правозастосовними органами державного примусу та розглядає цей захист як динамічний процес з початком (пред'явлення позову) та завершенням (виконанням судового рішення).[57,с.64-69]

Отже, охорона права інтелектуальної власності означає створення відповідних умов через нормативний процес та практичну діяльність державних органів для підтримки та розвитку відносин інтелектуальної власності в суспільстві та запобігання порушенням у цій сфері.

Захист права інтелектуальної власності включає в себе комплекс заходів, методів і прийомів, спрямованих на відновлення порушеного цивільного права, як самим власником, так і компетентними державними органами та посадовими особами. Поняття захисту права є частиною загальної концепції охорони, яка, крім захисту права, включає також механізми його виконання та методи запобігання можливим порушенням. Розрізнення між поняттями охорони та захисту права інтелектуальної власності відображається у тому, що охорона спрямована переважно на гарантування легального інтересу, тоді як захист полягає у конкретних діях для відновлення порушеного чи оскарженого права.

У сучасному світі результати інтелектуальної діяльності людини представляють собою не лише потужний інструмент для перетворення світу, а й значний ресурс. Інтелектуальна власність стала основним видом власності в інформаційному суспільстві. Завдяки зростанню значення

інтелектуальної діяльності та її результатів у сучасному суспільстві, право на інтелектуальну власність набуває великого значення для сприяння новаторським технологіям, розвитку конкуренції та широкого впровадження нових інтелектуальних об'єктів.

Оскільки права на інтелектуальні об'єкти є національними і не мають екстериторіального характеру, їхня захищеність стала дуже важливою протягом останнього десятиліття. Це стосується військової промисловості, інноваційного виробництва, міжнародного співробітництва та національної культури, які приносять користь країні лише у випадку, якщо вона має ефективну систему захисту прав на результати інтелектуальної діяльності.

Проте, недостатня увага до регулювання інтелектуальної власності призводить до значної матеріальної шкоди для суспільства. У зв'язку з різними тлумаченнями сенсу та змісту охорони та інтелектуальної власності в сучасній гуманітарній науці, складно використовувати адекватні методи її правового захисту. Проблеми інтелектуальної власності, її правового захисту та охорони є предметом дослідження філософії, правознавства та економічної теорії. Вперше ця проблема була висунута в концепціях постіндустріалізму, які вказують на експансію інтелектуальних продуктів у суспільстві через зростання інформатизації всіх сфер соціального життя.

Д. Белл і А. Тоффлер відновили значення інформації в сучасному світі. [58,с.262] М. Касгельс впровадив концепцію "інформаційного капіталізму" та розробив принципи ролі інформаційних потоків і їх захисту для організації "середовища інновацій" у мережевому суспільстві, відзначивши, що інформаційний шлях розвитку становить нову можливість для створення багатства.[59,с.55-60] Г. Шиллер в обґрунтуванні стверджував, що "інформація має стати товаром", означаючи, що доступ до неї стане все більш комерційним і платним.[60,с.492]

Основна мета захисту інтелектуальної власності полягає у тому, щоб надати власникові можливість самостійно вирішувати, як використовувати інтелектуальний об'єкт – для практичних, культурних, насолоди або інших

мет цілей. У цьому контексті, захист тісно пов'язаний з захистом прав власника на цей об'єкт. Важливо зазначити, що поліпшення процесу захисту інтелектуальної власності було пов'язане із визнанням у суспільстві концепції природних прав людини, де кожна особа має необмежену свободу та рівні права.[61,с.32]

Об'єкти права інтелектуальної власності – це реальні явища, які представлені у матеріальній формі, що виникають внаслідок творчої діяльності та захищаються на рівні національного та міжнародного законодавства. Ці об'єкти поділяються на чотири групи: об'єкти авторського права та суміжних прав, права промислової власності, засоби ідентифікації в цивільному обігу та інші об'єкти інтелектуальної власності. Сучасний інформаційний потік створює настільки різноманітні об'єкти права промислової власності, що об'єднати їх за окремими ознаками виявляється важко.

Важливо розрізняти охорону та захист права інтелектуальної власності. Охорона охоплює більше, ніж захист, виходячи з цінностей права інтелектуальної власності. Захист виникає лише у випадках порушення, оспорювання або реальної загрози порушення цих прав.

Михайло Буроменський вважає, що роль інтелектуальної власності у сучасному світовому розвитку надзвичайно важлива. Це головний ресурс кожної держави, оскільки у XXI столітті основним стимулом економічного зростання стають не природні ресурси, а результати людської творчості. У розвинених країнах інтелектуальна власність стає пріоритетом, і часто вона складає понад половину від загального обсягу національного валового продукту. З цієї причини держави активно вдосконалюють систему захисту інтелектуальної власності, що розширюється на нові галузі (біотехнології, інформатику тощо), методи й технології, у тому числі в діловій практиці.

Право Ради Європи описується як збір норм, що формулюють "загальнообов'язкові правила поведінки суб'єктів міжнародного права, які визначаються та забезпечуються державами-учасницями та Радою Європи

(регіональною міждержавною організацією) для регулювання, забезпечення охорони та захисту суспільних відносин в рамках завдань цієї організації". Щодо захисту інтелектуальної власності у системі права Ради Європи існують різні норми за юридичною силою й джерелами походження.

Норми права Ради Європи розподіляють за критерієм юридичної сили на імперативні, диспозитивні та рекомендаційні. Юридично зобов'язальними є норми договорів (конвенцій) Ради Європи, укладених державами-учасницями відповідно до принципу *pacta sunt servanda*. Частина норм створюють шляхом ухвалення Комітетом Міністрів та Парламентською Асамблеєю Ради Європи як статутними органами. Такі норми не мають юридично зобов'язуючого характеру (*vis obligandi*), але вони встановлюють настанови, яких суб'єкти права Ради Європи повинні дотримуватись.[62]

ВИСНОВОК

Об'єкти права інтелектуальної власності відображають реальність у матеріальній формі та виникають як результат творчої праці людей. Ці об'єкти, які захищаються на рівні міжнародного та національного законодавства, розділяються на чотири основні групи: об'єкти авторського права та суміжних прав, права промислової власності, засоби ідентифікації в цивільному обігу та інші об'єкти інтелектуальної власності. З розвитком сучасного інформаційного потоку виникають настільки різноманітні об'єкти права промислової власності, що об'єднати їх за окремими ознаками стає викликом.

Важливо відрізнити охорону та захист права інтелектуальної власності. Охорона включає в себе більше, ніж просто захист, оскільки вона виходить із цінностей, на яких ґрунтується право інтелектуальної власності. Захист же активізується лише в разі порушення, оспорування чи реальної загрози

порушення цих прав.

Захист та збереження права інтелектуальної власності є ключовими аспектами, оскільки вони сприяють розвитку та інноваціям, заохочують творчість та впливають на суспільний прогрес і економіку. Ці аспекти не тільки надають власникам відповідних інтелектуальних об'єктів контроль та визнання за їхніми творіннями, але й впливають на соціально-економічні процеси, сприяючи розвитку нових технологій, культурного розмаїття та суттєвих змін у суспільстві.

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1 Огляд міжнародних конвенцій та угод щодо інтелектуальної власності (TRIPS, WIPO тощо)

У сучасних умовах глобалізації та комерціалізації інтелектуальної власності юристам, які спеціалізуються на цій галузі, недостатньо мати лише знання національного права, оскільки ключовою є розуміння принципів міжнародно-правового захисту права інтелектуальної власності. Ці принципи базуються на міжнародних документах та угодах, визначаючи основні права та обов'язки стосовно авторських прав.

Зокрема, варто розглянути міжнародні документи, які визначають принципи авторського права. Інститут визнання та захисту авторських прав почав формуватися в міжнародному праві наприкінці XIX століття. До таких документів відносять Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів 1886 року, яка встановила охорону прав авторів, таких як право на випуск, відтворення, поширення тощо. Ця конвенція також розширила перелік творів, що підлягають охороні, включаючи літературні, наукові та художні твори, кінематографію, живопис, скульптуру та графіку. Однак, конвенція не застосовувалася до творів, охорона яких у конкретній державі не здійснювалася на час прийняття конвенції.

Пізніше, ратифікація Бернської конвенції призвела до утворення Союзу для охорони прав авторів на їхні літературні і художні твори. Паралельно з розвитком цієї системи, розроблялася американська система міжнародного захисту авторських прав. Ідея створення єдиного міжнародного документу у цій сфері була висловлена вже на початку XX століття, проте через події

Другої світової війни, прийняття конвенції було відкладено.

Ці міжнародні документи та угоди з авторського права та інтелектуальної власності визначають ключові засади охорони та взаємодії на міжнародному рівні, сприяючи врегулюванню правових аспектів у сфері інтелектуальної власності.

У сучасних умовах, коли об'єкти інтелектуальної власності активно комерціалізуються у всесвітньому масштабі, практикуючому юристу не вистачає тільки знань національного права інтелектуальної власності. Необхідно мати розуміння принципів міжнародно-правового захисту права інтелектуальної власності, які ґрунтуються на відповідних міжнародних правових актах. Давайте спочатку розглянемо міжнародні документи, які встановлюють принципи авторського права.

Як зазначалось вище, інститут визнання і охорони авторських прав почав активно формуватися в міжнародному праві з кінця XIX в. Було укладено велику кількість міжнародних угод з авторського права, багато з яких діють досі, наприклад. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 року. Охорона прав авторів, передбачена Бернською конвенцією, яка була доповнена положеннями Всесвітньої конвенції про авторське право 1952 року[63,с.126] і Протоколами 1 і 2 до неї. Конвенція встановила охорону наступних прав авторів – право на випуск у світ, право на відтворення, поширення і т.д. Охороняються виняткові права автора на відтворення своїх творів будь-якими способами, включаючи публічне виконання, радіотрансляцію, право автора на переклад або дозвіл перекладу іншим особам. Конвенція розширила перелік творів, що охороняються.

Під охороною перебувають літературні, наукові та художні твори, а також твори у сфері кінематографії, живопису, скульптури та графіки. Проте, застосування конвенції не поширюється на твори, які на час набуття чинності даною конвенцією відсутньо було захищено в цій країні. До прийняття Бернської конвенції, національні закони про авторське право застосовувалися переважно до творів, створених у країні, де були ухвалені ці закони. Таким

чином, твір, опублікований британським громадянином у Великій Британії, підлягав захисту лише в цій країні, але його можна було легально відтворювати і продавати в будь-якій іншій країні, наприклад, у Франції. Так само, твір, опублікований французьким підданим у Франції, був захищений лише у цій країні, але вільно можна було його відтворювати та реалізовувати у Великій Британії.

До Бернської конвенції вносилися численні зміни внаслідок переглядів у Парижі (1896р.), Берліні (1908 р.), Берні (1914р.), Римі (1928 р.), Брюсселі (1948 р.), Стокгольмі (1967 р.) та Парижі (1971 р.). Країни, які ратифікували Бернську конвенцію, утворили Союз для охорони прав авторів на їхні літературні і художні твори, що став впливовою міжнародною структурою з охорони прав авторів. На нашу думку, цей союз не можна вважати всесвітнім. Разом із виникненням Бернської системи охорони прав автора розвивалася також американська система міжнародної охорони авторських прав. Слід зауважити, що основа американської системи була закладена Конвенцією про літературну і художню власність, укладеною в Монтевідео у 1889 р. Крім неї, були укладені також: Конвенція про охорону літературної і художньої власності (Буенос-Айрес, 1910р.); Конвенція про охорону літературної і художньої власності, переглянута на VI панамериканській конференції (Гавана, 1928 р.); Конвенція про охорону патентів на винаходи, промислових малюнків і зразків, товарних знаків, торговельних марок і літературної й художньої власності (Ріо-де-Жанейро, 1906 р.); Конвенція про охорону літературної і художньої власності (Мехіко, 1902 р.); Міжамериканська конвенція про авторське право на літературні, наукові і художні твори (Вашингтон, 1946р.).

Навіть при активній участі Сполучених Штатів Америки у підготовці Міжамериканської конвенції про авторське право на літературні, наукові та художні твори, саме США так і не затвердили цей документ. Американська сторона не бажала змінювати своє внутрішнє законодавство, тому не ратифікувала цю конвенцію. У той час усі країни відчували

необхідність ефективного механізму захисту права інтелектуальної власності, який базувався б на міжнародних документах у сфері захисту авторського права та співвідносних прав, а також права на промислову власність. Ідея прийняття єдиного міжнародного нормативно-правового акта в сфері захисту права інтелектуальної власності була висловлена під час Римської конференції 1928 року і знайшла відображення у рішеннях ІХ сесії Ліги Націй. Згідно з цими рішеннями, почалася робота над розробкою єдиної угоди щодо міжнародного захисту авторського права шляхом порівняння американської та Бернської систем охорони. Незважаючи на це, початок Другої світової війни призвів до неможливості прийняття цієї конвенції.[64,с.45-46]

У 1952 році була ухвалена Всесвітня конвенція про авторське право (Universal Copyright Convention). В наш час цей документ вважається виключно історичним і може слугувати джерелом для вивчення процесу становлення механізму захисту авторського права. Він був створений як альтернатива існуючим системам захисту для країн, які з різних причин не бажали приєднуватися до Бернської конвенції, проте мали бажання укласти міжнародну угоду щодо захисту авторського права. Головною метою Конвенції 1952 року було створення єдиного універсального режиму для захисту авторського права. В документі було детально регламентовано процедури публікації творів, установлення авторства, а також надано конкретні гарантії матеріальних та нематеріальних прав авторів. Зокрема, у ньому передбачено, що термін дії авторського права не може скорочуватися до моменту смерті автора та триває принаймні 25 років після його смерті. Всесвітня конвенція приділяє більше уваги принципу національного режиму, не містить детальних матеріальних норм, які б закріплювали мінімальний рівень захисту безпосередньо в самій конвенції, на відміну від Бернської (за винятком окремих положень). По мірі розвитку кінематографу у всьому світі виникала необхідність у захисті прав на аудіовізуальні твори. Наприклад, у Женеві 18.04.1989 року був укладений Договір про міжнародну реєстрацію аудіовізуальних творів (FRT) для

держав-членів ВОІВ.[65] Цим документом був створений міжнародний реєстр аудіовізуальних творів для реєстрації заявок на такі твори та права на них, включаючи права на їх використання. Згідно з А. С.Довгертом та В. І.Кісілем, з поступом науково-технічного прогресу та умовами світової економічної інтеграції, виникла необхідність додаткового регулювання нових аспектів авторського права на міжнародному рівні. Це спричинило ухвалення Угоди торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (TRIPS)[66] у межах СОТ у 1994 році та Договору ВОІВ про авторське право (ДАП) [48], які додатково розвинули та удосконалили певні аспекти захисту авторського права, закладені у Бернській та Всесвітній конвенціях. ДАП вносить значний внесок у регулювання нових сфер, таких як програмне забезпечення.[67,с.23-29]

Станом згідно статті 7 Угоди TRIPS, головною метою цього угоди є забезпечення захисту та контролю щодо дотримання прав інтелектуальної власності, що сприяє впровадженню технологічних інновацій та передачі технологій для взаємної користі виробників і користувачів технологічних знань, сприяючи соціальному та економічному розвитку, а також урівноваженню прав та обов'язків.

Договір ВОІВ про авторське право розглядається як спеціальна угода у межах Бернської конвенції. У Договорі визначено обов'язки у сфері авторського права більш чітко, ніж це передбачено в самій Конвенції. Договір відзначає, що авторам надаються ексклюзивні права на поширення їхніх творів серед громадськості. Особливо цікавим аспектом авторського права сьогодні є регулювання відносин, пов'язаних із створенням комп'ютерних програм та інших об'єктів, що пов'язані з розвитком сучасних інформаційних технологій.

На міжнародному рівні перші обговорення щодо захисту комп'ютерних програм відбулися в 1971 році на Консультативній групі урядових експертів ВОІВ. У 1978 році ВОІВ затвердила "Типові положення про охорону програмного забезпечення обчислювальних машин". По думці науковиці Віри Валле, національний

захист комп'ютерних програм у багатьох країнах пов'язаний з приєднанням до Бернської конвенції, за якою комп'ютерні програми вважаються літературними творами.

Захист комп'ютерних програм на міжнародному рівні закріплений у Договорі ВОІВ про авторське право, Директиві ЄС про правову охорону комп'ютерних програм та Угоді ТРІПС.[68] Поява нових аспектів охорони суміжних прав виникла через те, що наявні правові акти з авторського права стосувалися лише авторського права, спонукала до прийняття правових актів у сфері охорони суміжних прав. Є поширена думка, що ініціаторами укладення міжнародних угод щодо охорони суміжних прав були держави західної демократії, де активно розвивалися виконавці та перевиконання творів.

У 1961 році в Римі була ухвалена Міжнародна конвенція про охорону інтересів артистів-виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція). Хоча спочатку цей документ не мав широкого поширення, згодом став одним з основних документів у сфері охорони суміжних прав. Згідно зі статтею 2 цієї Конвенції, національний режим охорони визначає правовий режим, який встановлюється національним законодавством Договірної Держави, що запитує охорону: вітчизняним виробникам фонограм - стосовно фонограм, що перший раз були записані або випущені у світ на території цієї держави; вітчизняним радіомовних організаціям, які мають штаб-квартиру на території цієї держави - стосовно радіопередач, здійснюваних через передавачі, розташовані на її території. Римська конвенція встановлює мінімальний рівень охорони прав артистів-виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення. Варто зауважити, що ця Конвенція застосовується тільки до іноземних виконавців, виробників фонограм та радіомовних організацій. Щодо джерел, спрямованих на захист суміжних прав, варто згадати Женевську конвенцію про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм 1971 року[69,с.60-61] та

Брюссельську конвенцію про поширення несучих програм, що передаються через супутники 1974 року.[70,с.208]

ВИСНОВОК

Отже, міжнародні правові акти націлені на гармонізацію заходів з охорони авторського права та суміжних прав у контексті глобалізації. Це обумовлено стрімким розвитком сфери інформаційних технологій, що породжує необхідність вдосконалення системи договорів, спрямованих на захист авторських прав у сфері комп'ютерних програм та інших технологічно пов'язаних об'єктів. Розвиток цих правових актів стає невід'ємною частиною адаптації законодавства до швидкозмінних технологічних викликів сучасного світу.

2.2 Аналіз викликів, що виникають у процесі гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, стандартами Європейського союзу

Термін "гармонізація", походячи від грецького слова "harmonia", описує сполучення та узгодженість структурних елементів єдиного цілого. Гармонія вимагає наявності взаємозв'язку між об'єктами, які підлягають гармонізації. Оскільки ця єдність включає будь-які зв'язки між взаємодіючими системами, важливою ознакою є досягнення об'єктами ступеня взаємопоєднання, що гарантує їхню працездатність та існування як частин цілого.[71]

Згідно з В.С.Журавським, процес гармонізації включає кілька складових частин, зокрема першою з них є "імплементация".[72,с.399-401] Це означає втілення у життя за певними процедурами та забезпечення практичних

результатів за допомогою конкретних засобів.[73,с.775] Більшість міжнародних правових норм, що зазначені у міжнародних правових договорах, реалізуються через національний механізм імплементації.

Термін "імплементація" у міжнародно-правовій літературі використовується для вираження співвідношення між міжнародним та внутрішньодержавним правом. У доктрині права країн СНД цей термін отримав більш широке тлумачення.

Друга складова - "апроксимація законодавства" (від лат. *approximatio* - наближення), означає заміну одних нормативно-правових актів іншими, які мають схожий зміст. Це максимальне наближення положень національного права до відповідних положень директив ЄС.[74,с.133-137]

Термін "апроксимація" в англійському тексті Договору про заснування Європейського Співтовариства застосовується у значенні зближення законодавства держав-членів ЄС, що входить у поняття "гармонізації законодавства".

Останньою фазою в цьому процесі є адаптація законодавства. Термін "адаптація", походить від англійського слова "adaptation" і означає пристосування та перероблення.

Цей термін можна розглядати як "пристосування діючих внутрішньодержавних норм до нових міжнародних зобов'язань держави, не змінюючи при цьому її законодавства".[75,с.140-146] У ширшому розумінні, "адаптація" охоплює не лише проведення гармонізації та уніфікації законодавства України з законодавством ЄС, але також включає в себе виконання комплексу заходів, що потрібні для приведення законодавства України у відповідність до вимог нормативно-правових актів ЄС, а також прийняття цілого спектру правових принципів, концепцій, доктрин і понять, що складають, так зване, "acquis communautaire"

Також, гармонізація розглядається як самостійний метод юридичної інтеграції, поряд з рецепцією та уніфікацією. Цей метод відрізняється тим, що дозволяє встановити юридичні стандарти у певній сфері регулювання, і

тому використовується перед уніфікацією права, застосовуючись у випадках, коли вона не є необхідною.

М.О. Баймуратов, крім імплементації, апроксимації та гармонізації законодавства, розглядає трансформацію як певні зміни в положеннях міжнародних договорів під час їх застосування всередині країни.

О. Ковальова розуміє зближення законодавства ЄС з правовими системами країн-кандидатів на вступ до ЄС як процес імплементації законодавства ЄС до національного законодавства країн-кандидатів, не звертаючи уваги на адаптацію законодавства.[76,с.140] К. Яценко розглядає гармонізацію законодавства України до законодавства ЄС як складову адаптації.[77,с.56]

Перенесення правової системи, окремих її складових частин або правової культури міжнародних організацій (таких як ЄС, СНД, РЄ, ООН) до правової системи України відбувається шляхом рецепції законодавства міжнародних організацій.[78,с.85]

Рецепція включає у себе весь комплекс правових принципів, концепцій, доктрин та понять, який називають "acquis communautaire". Проте важливо відзначити, що зміст терміну "acquis communautaire" досі не був чітко визначений в жодному з правових актів, що регулюють адаптацію законодавства України до європейського права, і в самому праві ЄС не існує єдиного тлумачення цього поняття.

Одне зі своїх перших впроваджень поняття *acquis communautaire* виникло у проекті Договору про Європейський Союз від 14 лютого 1984 року. У французькому варіанті цього документа *acquis communautaire* буквально перекладається як "те, що досягнуто в рамках Співтовариства". Його переклад на інші мови ЄС викликав різноманітні формулювання, такі як "спадщина Співтовариства" англійською мовою, "нормативна спадщина" шведською чи датською, а також "чинне право Співтовариства". Можливо, труднощі, пов'язані з точним перекладом поняття "acquis communautaire" на мови держав-членів ЄС, спонукали органи ЄС надавати перевагу

французькому варіанту. Офіційно поняття "acquis communautaire" було включено до тексту Договору про ЄС тільки майже через 10 років, коли був підписаний в місті Маастрихт у 1992 році.

В статтях 2(4) і 3(1) Договору про ЄС *acquis communautaire* визначається як одна з мет цілей та основ функціонування ЄС, а також як основа всієї інституційної системи ЄС. Згідно зі статтею 43(1)(e) Договору про ЄС гарантується, що співробітництво між країнами-членами не повинно впливати на *acquis communautaire* та інші заходи, що були вжиті в рамках установчих договорів. Крім того, *acquis communautaire* також згадується у Протоколі № 7 до Договору про Європейське Співтовариство (далі – Договір про Співтовариство), щодо заснування принципів субсидіарності та пропорційності, у Декларації № 51 про статтю 10 Амстердамського Договору, у преамбулах "Протоколу дванадцяти" та "Угоди одинадцяти", що є частинами Договору про Співтовариство. У Протоколі № 2, який імплементує положення Шенгенської угоди у право Європейського Співтовариства, закріплене нове поняття "Шенгенський *acquis*". З 1 грудня 2002 року Договір про ЄС доповнюється новим терміном - "*acquis* Союзу" (ст.44 Договору про ЄС), який може розглядатися як синонім до поняття "*acquis communautaire*".[79,с.143] Однак жоден із зазначених вище документів права ЄС не розкриває конкретного змісту та обсягу поняття "*acquis communautaire*".

У внутрішній політиці Європейського Союзу, термін "*acquis communautaire*" охоплює все, що було досягнуто через тріо основних елементів співробітництва країн-членів в ЄС, таких як європейське законодавство (Співтовариство, Спільна політика в галузі закордонних справ і безпеки, Співробітництво поліції та юстиції у кримінальних справах). В цьому контексті "*acquis communautaire*" включає такі складові: установчі договори ЄС, загальні принципи і доктрини права ЄС, вторинне законодавство ЄС, міжнародні угоди, які є обов'язковими для країн-членів ЄС, а також "м'яке" законодавство ЄС.

Загалом, можна зазначити, що "acquis communautaire" є складним і різноманітним поняттям. Його складність полягає у широкому спектрі значень, які відображають результати європейської інтеграції загалом та в окремих сферах діяльності ЄС. У юридичному тлумаченні, можна підтримати точку зору Р. Петрова, який розглядає поняття "acquis communautaire" як тотожне поняттю "правова система". Аналіз практики застосування "acquis communautaire" показує, що його обсяг охоплює ключові компоненти правової системи, включаючи нормативні та організаційні аспекти, а також правову культуру та ідеологію, що виникли під час активного розвитку інтеграційних процесів у Європі.[80,с.24]

Правові принципи узгодження законодавства всередині ЄС визначені у статтях 4/ж, 94-97 Договору про заснування Європейського Союзу, а також в рішеннях Суду ЄС та документах інститутів Співтовариства. Важливо зазначити, що у встановлених договорах Європейських Співтовариств та інших юридичних документах, які встановлюють правові основи для регулювання європейської інтеграції, використовуються різні терміни для позначення процесу узгодження національного законодавства з правовими актами ЄС. Наприклад, у Договорі про Співтовариство такими термінами є "зближення" (статті 3/ж, 94, 136) і "гармонізація" (статті 93, 129, 149, 150, 174).

Згідно з практикою застосування права ЄС, обидва терміни використовуються взаємозамінно. Однак у більшості випадків більше прийняте вживання терміна "гармонізація", який, за висновком багатьох правових експертів у сфері Європейського Союзу, більш точно відображає сутність процесу створення уніфікованого правового середовища всередині європейських інтеграційних організацій, у відповідності до пропонувананих моделей інститутами ЄС.

Гармонізація законодавства не передбачає усунення відмінностей у правових актах між державами-членами. Основна мета полягає у встановленні подібних законів чи інших правових актів серед країн-членів. Відповідно до статті 94 Договору про заснування ЄС, гармонізація на рівні

Співтовариства охоплює закони, нормативні акти та адміністративні рішення, які безпосередньо впливають на створення та функціонування єдиного ринку. Це означає, що практично гармонізація може охоплювати більшість сфер співпраці між державами-членами в межах ЄС.

Договір про Співтовариство і судова практика ЄС визначили умови, коли можна уникнути використання заходів щодо гармонізації законодавства. Такі умови включають необхідність захисту суспільної моралі, громадського порядку, державної безпеки (згідно зі статтею 30), а також забезпечення захисту довкілля та умов праці (відповідно до статті 95.4). У договорі передбачено й можливість тимчасового невикористання заходів з гармонізації на підставі, визначених у статті 30 Договору про Співтовариство. Невиконання заходів з гармонізації може призвести до подання скарги на державу-порушницю до Суду ЄС від Комісії або іншої держави-члена (згідно зі статтею 95).

Загальні засади стосовно основних принципів гармонізації та механізмів її реалізації розвиваються у рішеннях Суду ЄС і діях інститутів Співтовариства. Це означає удосконалення правових інструментів для гармонізації та встановлення вимог до її втілення.

Під час становлення Європейських Співтовариств гармонізація в основному відбувалася через ухвалення директив, що жорстко фіксували докладно розроблені основні стандарти поведінки, лишаючи мінімальну свободу вибору для держав-членів при прийнятті актів для їх імплементації. Цей тип гармонізації, відомий як "базова", не виявився ефективним: з одного боку, процес підготовки директив з докладними стандартами потребував багаторічних узгоджень між державами-членами; з іншого боку, виконання вже прийнятих директив державами-членами виявилось складним.

З часом з'явився альтернативний підхід – вибіркова гармонізація, яка полягає у прийнятті ЄС директив, що дозволяють державам-членам мати більш жорсткі стандарти, ніж ті, що встановлені цими документами. Іноді, навпаки, директиви дозволяють державам-членам

використовувати менші стандарти, ніж ті, що діють на рівні Євросоюзу. Вибіркова гармонізація часто здійснюється шляхом взаємного визнання та встановлення мінімальних стандартів.

Новий підхід до гармонізації, викладений у повідомленні, надісланому Комісією ЄС Раді Євросоюзу та Європарламенту, підкреслював необхідність обмеження гармонізації законодавства. Це обмеження передбачало встановлення лише найважливіших вимог щодо безпеки або інших критеріїв, які мають стосуватися всіх товарів, претендентів на вільне переміщення в межах Співтовариства.[81,с.63]

Порівняно з базовою гармонізацією, введеною раніше, мінімальна гармонізація стала альтернативою. Цей підхід дозволяє державам-членам самостійно вирішувати, як досягати встановлених цілей, використовуючи національне законодавство. Він не обмежує країни-члени у використанні більш жорстких стандартів для власних потреб, але не дозволяє цим стандартам унеможливити доступ на їхню територію для імпортованих товарів і послуг, які відповідають мінімальним гармонізованим стандартам. Отже, основними методами гармонізації є взаємне визнання національних стандартів держав-членів, імплементація положень директив у національному законодавстві та застосування загальноєвропейських стандартів. Гармонізація національного законодавства країн з правом Європейського Союзу здійснюється через імплементацію положень директив у національних правових системах. Ці положення угод з правом ЄС, які стосуються гармонізації національного законодавства, можуть мати "тверді" та "м'які" зобов'язання в залежності від сфери, у якій вони застосовуються.[82] В. Муравйов визначає основні методи наближення національного права країн до норм Європейського Союзу. Перший метод спрямований на прийняття національних законодавчих актів, які у певній мірі враховують положення права ЄС. Другий метод передбачає приєднання країни, що не є членом ЄС, до міжнародних угод, які зобов'язують Європейське Співтовариство та його членів. Третій метод -

інкорпорація норм ЄС, зокрема директив, безпосередньо в національне право. Ще одним способом є взаємне визнання сторонами діючих стандартів кожної з них. Нарешті, паралельне ухвалення актів, ідентичних або схожих за змістом з актами Євросоюзу, може бути використано як спосіб гармонізації.

Важливо зазначити, що особливістю гармонізації у рамках правового співробітництва між ЄС та асоційованими країнами є те, що вона зосереджується переважно на вторинному праві Євросоюзу - на нормах, ухвалених в актах інститутів європейських інтеграційних організацій. Наприклад, у сфері захисту прав на інтелектуальну власність, де діє обмежена кількість актів Співтовариства, гармонізація національного законодавства третіх країн з правом Євросоюзу досягається через приєднання до багатосторонніх міжнародних конвенцій. [20, с.39котл].

ВИСНОВОК

Отже, гармонізація визначається як процес систематичного наближення законодавства або правових норм шляхом вирішення протиріччя і формування базових правових стандартів через прийняття загальних правових принципів. Гармонізація законодавства означає зближення систем національного права і права ЄС, що включає три ключові складові: імплементацію окремих міжнародних норм, апроксимацію міжнародних норм правових актів і адаптацію законодавства загалом.

Після аналізу особливостей імплементації, апроксимації, адаптації, гармонізації та уніфікації можна уточнити поняття впровадження міжнародноправових актів у національне законодавство в рамках інтеграції до ЄС як спрямовану, систематичну діяльність конкретних суб'єктів - загальних та спеціалізованих суб'єктів національної правотворчості. Ця діяльність має на меті наближення та поступове приведення національного законодавства до вимог законодавства ЄС, використовуючи національні елементи процесу нормотворення та застосування права ЄС.

2.3 Вплив технологічних змін та глобалізації на інтелектуальну власність

Глобалізація у сфері захисту прав інтелектуальної власності свідчить про усвідомлення державами всього світу необхідності міжнародного механізму захисту авторських та суміжних прав, що охоплюють інтелектуальну власність. Однак із швидким розвитком інформаційних технологій, існуючий міжнародний механізм захисту права інтелектуальної власності не завжди може адекватно реагувати на порушення прав. Норми, закріплені на рівні міжнародного законодавства, не завжди забезпечують повний захист.

Угода ТРІПС та Бернська конвенція містять мінімальні стандарти охорони авторських прав. Проте жоден з цих міжнародних нормативно-правових актів не визначає максимальний рівень захисту права інтелектуальної власності. Наприклад, Бернська конвенція раніше встановлювала строк дії авторського права до життя автора плюс 50 років після його смерті; але через ініціативу урядів США та ЄС, цей термін був подовжений до 70 років. Різниця інтересів між власниками авторських прав та суспільством може спричиняти обмеження доступу до комп'ютерних технологій у країнах, що є на периферії, і уповільнювати обмін знаннями.

Є два види комп'ютерних програм: ті, що перебувають у власності конкретного власника протягом строку дії авторського права, та ті, що є доступними в просторі Інтернет через спільний вклад кількох розробників. Власник компанії "Microsoft" зберігає ексклюзивні права на всі вихідні коди програм, а зміни цих кодів можливі лише за її згодою. Порушення цих прав може призводити до судових суперечок та обмежувати розвиток комп'ютерних технологій.

У мережі Інтернет виникають проблеми з охороною авторських та суміжних прав через глобальність, екстериторіальність, загальнодоступність, інтерактивність та анонімність. Ці проблеми стосуються різноманітних

інформаційних ресурсів у мережі, зокрема текстів, анімації, зображень, відео- та аудіоматеріалів, програмного забезпечення. Однак, з розвитком технологій доступ до цієї інформації може бути надто простим, а контроль над її використанням — ускладненим.

Щоб уникнути порушень авторських прав через Інтернет, потрібно використовувати спеціальні технології на електронних документах, які ускладнюють копіювання. Наприклад, комерційні веб-сайти можуть запропонувати користувачам доступ до матеріалів після укладення угоди та сплати відповідної плати. Крім того, сучасні технології дозволяють вбудовувати програмний код у електронні документи, який може пошкодити документ, якщо він буде отриманий або використаний незаконно (наприклад, через друк, копіювання або передачу).

У мережі Інтернет для захисту авторських та суміжних прав було розроблено та прийнято низку міжнародних угод, які враховують вплив інформаційних технологій на ці права: Договір ВОІВ по авторському праву (1996) (ДАВ) і Договір ВОІВ про виконання і фонограми (1996) (ДІФ). В цих угодах уважно розглядаються питання охорони нових об'єктів авторського права (наприклад, комп'ютерних програм і баз даних), надання додаткових прав авторам і власникам суміжних прав, а також захист цих прав в цифрових мережах.

Для авторської охорони надзвичайно важливим є процес переведення твору (або об'єкту суміжних прав) у цифрову форму (оцифрування). Сучасні дослідники розглядають оцифрування об'єктів авторського права як відтворення. Зокрема, у "Зеленому документі" було зауважено, що концепцію відтворення потрібно переглянути, щоб визначити, чи можна застосовувати право на відтворення до звичайного використання, яке є характерним для інформаційного суспільства. Акти міжнародного приватного авторського права, розроблені з урахуванням "Зеленого документу", зв'язали оцифрування з відтворенням, а не з переробкою.

У пункті 42 рішення Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 №

5 "Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав" вказано, що суд при визначенні компенсації враховує вимоги, що були заявлені, та характер порушення, ступінь вини відповідача та інші обставини. При цьому враховуються такі фактори: тривалість та масштаби порушення (чи це було одноразове або повторне використання об'єкта авторського права); передбачуваний розмір збитків потерпілої особи; сума прибутку, одержана в результаті порушення прав; кількість осіб, які постраждали; наміри відповідача; наявність раніше вчинених порушень відповідачем прав даного позивача; можливість відновлення попереднього стану та необхідність для цього зусиль та інше. Суд у своєму рішенні має розкрити мотиви визначення розміру компенсації.

Покращення захисту авторських та суміжних прав у мережі Інтернет також пов'язане з розвитком колективного управління майновими правами суб'єктів цих прав.[83] Це залежить не лише від ефективного захисту прав, але і від легкості використання цих прав та оплати винагороди суб'єктам права користувачами.

Отже, проблеми захисту авторського права у Інтернеті відрізняються певними особливостями. Зараз наявна потреба в удосконаленні чинного законодавства у сфері захисту авторського права та суміжних прав у Інтернеті. Сучасні науково-технічні досягнення породжують певні проблеми у правовій охороні прав інтелектуальної власності. Технологічні відкриття вплинули на міжнародну правову систему, міжнародні економічні та політичні відносини. Виклики сучасної системи охорони прав інтелектуальної власності пов'язані з наступним: значним поширенням порушень у сфері авторського права; нерівномірним розподілом інформації між країнами з різним рівнем економічного розвитку; спробами контролю сильними країнами над розвиваючимися державами; обмеженням доступу країн, що розвиваються, до інформації як перешкода для їхнього економічного, соціального та культурного розвитку; потребою у прийнятті нормативно-правових актів для захисту об'єктів інтелектуальної власності,

які ще не підпадають під правовий захист.

Підстави для активізації нелегальних дій у сфері інтелектуальної власності включають: недостатнє правове регулювання відносин інтелектуальної власності у більшості країн та відсутність матеріального характеру інтелектуальної власності, що знижує ризик виявлення порушень у цій сфері; значні фінансові переваги від нелегального використання прав інтелектуальної власності; обмежені фінансові ресурси, необхідні для несанкціонованого відтворення об'єктів інтелектуальної власності.

ВИСНОВОК

Отже, в будь-якій правовій державі важливо гарантувати належний захист прав фізичних та юридичних осіб, утримуючи їх у межах "правового поля". Забезпечення недоторканості інтелектуальної власності є ключовим чинником успішного розвитку різних сфер культурної, політичної та економічної діяльності будь-якої країни. На міжнародному рівні було створено механізм для захисту авторського права та суміжних прав, який базується на положеннях відповідних правових актів і договорів. Проте швидкий прогрес інформаційних технологій породжує низку проблем, які потребують врегулювання з точки зору законодавства. Особливо це стосується проблем, пов'язаних із порушенням авторських прав та суміжних прав у мережі Інтернет. Навіть при існуючій системі договорів з авторського права у сфері комп'ютерних технологій, на нашу думку, необхідно розробити новий ефективний документ, спрямований безпосередньо на захист авторського права та суміжних прав у соціальних мережах.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ У МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1 Аналіз стратегій та підходів до вирішення проблем міжнародного регулювання інтелектуальної власності в Україні

Сьогодні в Україні існує узгоджена система правових норм, що визначає засади адміністративно-правового управління в галузі інтелектуальної власності. Однак сучасна реформа цієї сфери взаємопов'язана з розробкою нового законодавства. Концепція цього нового законодавства, його систематизація та удосконалення визначають основні напрямки діяльності вчених і практиків у цьому полі. Такий підхід повинен утворити основу для збалансованої правової політики. Проте розкидана маса національного законодавства заважає його однаковому та ефективному застосуванню.

Згідно зі статтею 85 Конституції України, визначення стратегічних принципів внутрішньої та зовнішньої політики країни, схвалення загальнодержавних програм розвитку, екологічного збереження, соціального та науково-технічного прогресу – це відповідальність Верховної Ради України. Реалізація стратегії, схваленої законодавчим органом, включає в себе внутрішню та зовнішню політику, розробку і виконання загальнодержавних програм розвитку, екологічного збереження, соціального, культурного напрямків, а також розроблення, схвалення та виконання інших державних цільових програм. Організація Міністерства економіки України відповідає за реалізацію державної політики в галузі інтелектуальної

власності та пропозиції стосовно її формування. Діяльність цього відомства спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України.

У рамках нашого дослідження особлива увага приділяється необхідності вдосконалення адміністративно-правових принципів управління сферою інтелектуальної власності. В Україні ці принципи базуються на чинному Кодексі України про адміністративні правопорушення, який призначений для захисту інтелектуальної власності від неправомірних дій. Проте ефективність адміністративно-правової політики в цій сфері має покладатися як на досконалу систему регулювання відносин інтелектуальної власності, так і на структуровану інфраструктуру національної системи захисту інтелектуальної власності за допомогою адміністративно-правових інструментів. Проте остання має свої недоліки, що не сприяє ефективному публічному управлінню в сфері інтелектуальної власності.

При аналізі досвіду іноземних країн у цій сфері можна відзначити, що деякі країни прийняли окремі кодифіковані закони у межах адміністративно-правових принципів управління сферою інтелектуальної власності. Наприклад, у Франції кодифікація відбулася ще в 1992 році з ухваленням Кодексу інтелектуальної власності Франції. У Філіппінах був прийнятий окремий закон про інтелектуальну власність (1997 р.), що включає норми щодо патентів, торговельних марок, об'єктів авторського права та комерційних найменувань. У Італії, наприклад, промислова власність регулюється окремим кодексом, тоді як авторські та суміжні права мають окремий закон. У Португалії також регулюється Кодексом про авторське право і суміжні права (1985 р.) та Кодексом про промислову власність (2003 р.). В Естонії нині ведуться роботи над створенням Кодексу інтелектуальної власності підтримкою Європейського Союзу з 2012 року в межах національної програми "Розвиток кращого законодавства". Значимим є також те, що в Бельгії був прийнятий Кодекс економічного права (2015 р.), який має одинадцять книг, присвячену питанням, що стосуються інтелектуальної власності.

В Україні в останній час виникла дискусія щодо вартості прийняття окремого кодифікованого законодавчого акта, так званого Кодексу інтелектуальної власності, а також включення до нього положень про адміністративну відповідальність за порушення в сфері інтелектуальної власності. За словами авторів цієї ідеї, такий законодавчий акт мав би допомогти систематизувати існуючі суспільні відносини (які іноді виникають під впливом різних випадкових обставин або навіть кон'юнктурних факторів) і правильно розробити нові аспекти цих відносин. Вони також вважають, що це сприятиме вирішенню проблем з правовим регулюванням і спростить застосування законодавства про інтелектуальну власність, оскільки новий акт міг би бути більш зрозумілим і чітким.[84,с.75-79]

Проте ми маємо суттєві застереження щодо цієї концепції. Проблема полягає в тому, що удосконалення адміністративного законодавства вимагає дотримання принципу послідовності у адміністративному праві. Це означає використання попереднього правового досвіду та забезпечення наявності спільних характеристик у правових нормах, судовій практиці та наукових положеннях.[85,с.65-70]

Ключову роль у цьому відіграє послідовність в адміністративному законодавстві, зв'язок між попередніми та новими законами, які визначають караність дій і зберігають основні характеристики закону про адміністративну відповідальність.[86,с.61-65]

Раніше українське адміністративне законодавство було засноване на єдиному кодифікованому законі про адміністративну відповідальність, який включав норми, що визначали протиправність та караність конкретних дій. При цьому статті окремої частини Кодексу про адміністративні правопорушення (КУпАП) набувають обов'язкового характеру лише разом із статтями Загальної частини. Обидві частини КУпАП утворюють нероздільну системну нормативну єдність, і застосування будь-якої адміністративно-правової норми Особливої частини без відсилання до Загальної є неможливим.[87,с.75] Нероздільний зв'язок між нормами обох

частин КУпАП полягає в тому, що під час розгляду питань, пов'язаних зі звільненням від адміністративної відповідальності та накладенням покарань, одночасно застосовуються норми обох частин.[88,с.81] У разі включення норм про адміністративну відповідальність за порушення в сфері інтелектуальної власності в Кодекс інтелектуальної власності, їх застосування без норм Загальної частини КУпАП буде неможливим.

Отже, наша думка полягає в тому, що пропозиція окремих вчених стосовно додавання норм про адміністративну відповідальність за порушення в сфері інтелектуальної власності до Кодексу інтелектуальної власності є неефективною та несприятливою. Ми вважаємо, що більш обґрунтованим є традиційне існування кодифікованого правового акта, який містить усі відповідні норми про адміністративну відповідальність. Тому дослідження можливостей покращення адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності в Україні, на нашу думку, повинно зосереджуватися на вдосконаленні поточного національного закону про адміністративну відповідальність. Також, ми вважаємо можливим кодифікувати правові норми, які стосуються інтелектуальної власності, з регулювальною метою, а не з метою захисту.

Ще однією актуальною питанням щодо удосконалення державної адміністративно-правової політики в галузі інтелектуальної власності є об'єднання та систематизація відповідних статей у чинному Кодексі про адміністративні правопорушення. Фахівці вже багаторазово вказували на порушення принципів системності в діючому адміністративному законодавстві України та на його системні протиріччя.[89] Ідеально адміністративне законодавство повинно бути послідовним, цільним, внутрішньо узгодженим та логічно поєднаним комплексом норм та інститутів, які ґрунтуються на єдином базисі та спільних принципах. Але наразі вітчизняне законодавство ще далеке від цього ідеалу. Як приклад дефектів у системності та системному підході законодавця (як під час створення та прийняття Кодексу про адміністративні правопорушення (у

1984 році), так і при подальших його змінах та доповненнях), може служити законодавство про відповідальність за порушення у сфері інтелектуальної власності. Як було вже відзначено, норми про відповідальність за адміністративні правопорушення у цій галузі розташовані в трьох різних розділах Кодексу про адміністративні правопорушення (у статтях 51-2, 107-1, 156-3, 164-3, 164-6, 164-7, 164-8, 164-9 і 164-13).

Отже, постає важливе питання: чи є доцільним розміщення адміністративних правопорушень, які мають спільний об'єкт посягання – суспільні відносини у сфері інтелектуальної власності – у різних главах Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП)? Законодавець провів виокремлення глав в Особливій частині КУпАП на основі родових об'єктів протиправного посягання, розмістивши адміністративно-правові норми у різних главах за критерієм однорідності (однотипності, схожості) цих суспільних відносин, що піддаються адміністративним правопорушенням. Хоча ми вже вказували на однорідність правових відносин у сфері інтелектуальної власності раніше, додамо, що всі об'єкти інтелектуальної власності, незважаючи на певні відмінності, мають спільні ознаки. По-перше, регулювання процесу створення і використання об'єктів інтелектуальної власності ґрунтується на єдиному нормативному акті – четвертій книзі Цивільного Кодексу України. По-друге, глава 35 цього Кодексу містить спільні для всіх об'єктів інтелектуальної власності принципи та правила їх створення та використання. По-третє, цей нормативно-правовий акт встановлює на об'єкти інтелектуальної власності набір майнових та особистих (немайнових) прав, які в багатьох аспектах схожі між собою. По-четверте, майнові права можна передавати третім особам на підставі схожих за назвою і змістом договорів (ліцензійних, комерційних концесій тощо).

З такої точки зору, з урахуванням системного підходу до законодавства про адміністративну відповідальність, було б коректним об'єднати ті статті, які передбачають адміністративну відповідальність за порушення у сфері

інтелектуальної власності, в одній структурній одиниці – окремій главі КУпАП.

Отже, на мою думку, система та структура Особливої частини чинного КУпАП не дозволяють об'єднати всі склади адміністративних правопорушень у сфері інтелектуальної власності в одній із існуючих глав КУпАП без порушення принципу системності розміщення адміністративно-правових норм.

Проте, об'єднання адміністративних правопорушень у сфері інтелектуальної власності в одній главі сприятиме підвищенню ефективності запобігання таким правопорушенням. Тому ми не можемо погоджуватись з твердженнями, висловленими в літературі, що пропозиція щодо об'єднання статей про адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері інтелектуальної власності не пов'язана з вирішенням основної мети, а саме підвищенням ефективності його застосування, а об'єднання адміністративних правопорушень "не вирішить головних функціональних завдань".

Отримання глибокого міжнародного співробітництва в сфері інтелектуальної власності з провідними закордонними відомствами є важливим для вдосконалення вітчизняної нормативної бази реалізації адміністративно-правових принципів публічного адміністрування. На нашу думку, розширення міжнародного та європейського інтелектуального простору через адаптацію вітчизняних нормативних правових актів до актів, особливо з Європейським Союзом, має важливе значення. Це вимагає поглиблення міжнародного та регіонального співробітництва, двостороннього співробітництва з Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) та з установами ЄС у цій галузі.

Також наявна важлива потреба в поглибленні співпраці з національними патентними відомствами, міжнародними організаціями, що діють у сфері інтелектуальної власності, та інтернаціоналізації захисту об'єктів інтелектуальної власності. Об'єднання зусиль спрямоване на боротьбу з

контрафакцією та піратством на рівнях місцевому, регіональному та міжнародному. Забезпечення виконання функцій Міжнародного пошукового органу/Органу міжнародної попередньої експертизи (МПО/ОМПЕ) Мінекономіки України, а також приєднання до певних міжнародних договорів, адміністративні функції яких виконує ВОІВ, має велике значення.

ВИСНОВОК

Отже, серед основних заходів удосконалення нормативної бази реалізації адміністративно-правових принципів публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності, можна віднести побудову стратегії довгострокового розвитку цієї сфери в Україні та усунення конфліктів між понятійним апаратом та змістом норм адміністративно-правового законодавства та інших галузей права (цивільного, господарського та адміністративного) у питаннях правового захисту інтелектуальної власності.

3.2 Дослідження рекомендацій щодо вдосконалення міжнародних правових інструментів в сфері інтелектуальної власності. Імплементация міжнародних норм у національну практику в контексті підвищення ефективності інституційного середовища

Наступним кроком для подальшої реалізації адміністративно-правових принципів управління сферою інтелектуальної власності є, на нашу думку, поліпшення її інституційної основи. В даний момент ця основа включає в себе державні органи, установи та структури, які відповідають за різноманітні функції в галузі інтелектуальної власності, а також судові органи.[90] Проте постійні зміни у системі суб'єктів управління цією сферою, які відбулися за останні десятиріччя, стали одним з основних

негативних чинників, які не лише не сприяли, а й значно гальмували розвиток інтелектуальної власності в нашій країні та ускладнювали її захист.

Україна традиційно мала трьохрівневу інституційну базу для реалізації адміністративно-правових принципів управління інтелектуальною власністю (міністерство – центральний орган виконавчої влади з відповідною компетенцією – підпорядковані йому державні структури). Проте ефективна робота такої інституційної бази на практиці виявилася проблематичною. Не випадково, що центральний державний орган, який мав здійснювати державну політику у галузі інтелектуальної власності – Державна служба інтелектуальної власності (далі – ДСІВ) України – неодноразово змінював свою структуру та підпорядкування. Це негативно впливало на роботу як самого органу управління, так і підпорядкованих йому державних підприємств.

З метою впровадження сучасної системи управління сферою інтелектуальної власності в Україні було обрано шлях створення дворівневої структури, яка вже успішно функціонує у багатьох країнах світу. Ця модель передбачає впровадження концепції одного державного органу з галузевою компетенцією у сфері публічного управління. Проте формування такої системи в Україні розпочалося із припинення функціонування Державної служби інтелектуальної власності України (ДСІВ) у 2017 році та передачі її повноважень до Українського інституту інтелектуальної власності, який став однією з підпорядкованих структур колишньої ДСІВ. Саме Українському інституту інтелектуальної власності має бути доручено нові обов'язки, пов'язані з Міжнародною патентною організацією (МПО/ОМПЕ), і вирішення цих завдань може відбуватися лише через переговорний процес з Міжнародним бюро Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), оскільки це ґрунтується на міжнародній угоді, на переговорах щодо якої витратили роки.

Такий підхід обумовлено тим, що багато з обов'язків, що передбачені для нової структури, є новими для українського законодавства і, відповідно, не

мають чіткого нормативного базису.

Очевидно, що припинення існування ДСІВ не тільки не завершило формування дворівневої структури управління інтелектуальною власністю, а й поставило низку питань, вирішення яких є обов'язковим для створення сучасної системи управління цією сферою. Таким чином, обсяг повноважень цієї державної установи обмежується лише питаннями стосовно набуття та реєстрації прав інтелектуальної власності, і велика кількість інших питань залишається поза її компетенцією, що не дозволяє вважати її єдиним органом інтелектуальної власності. Проте інтелектуальна власність є важливим елементом для економічного розвитку країни.[91] Ефективність управління нею суттєво залежить від активної міжнародної співпраці та стійкості підходів національного патентного відомства щодо основних питань охорони та захисту інтелектуальної власності. Однак запропонована концепція, на жаль, включає в себе класичну для України модель реформування – ліквідацію існуючого державного органу та створення нового на його місці. Історія свідчить, що подібні реформи тривають довго, а очікувані позитивні результати можуть бути досягнуті лише частково або взагалі не досягнуті. Це ще більше ускладнюється у випадку сфери інтелектуальної власності, де такі експерименти можуть бути небезпечними та мати ризик негативних наслідків для економіки, зокрема, зниження привабливості країни для інвестицій.

Крім того, концепція, яка реалізується в Україні, не забезпечує чіткого визначення адміністративно-правового статусу та повного переліку повноважень нового запланованого органу[92,с.38], хоча це є критичним питанням. Потрібно говорити про створення органу, який матиме зовсім інший адміністративно-правовий статус, що надасть йому можливість стати загальнонаціональним органом. Цей орган має бути юридичною особою публічного права та формуватися центральним органом виконавчої влади, що визначає державну політику в галузі інтелектуальної власності та має право виконувати владні функції з реалізації цієї політики. Такий орган має також мати окреме майно, яке є об'єктом державної власності та обліковуватися

його відомчим управлінням. Джерелами формування цього майна має бути державне майно, передане йому центральним органом виконавчої влади, що визначає державну політику в галузі інтелектуальної власності, майно, набуте іншими суб'єктами господарювання, організаціями та громадянами у встановленому законодавством порядку, а також інші джерела, не заборонені законом. Новий центральний орган інтелектуальної власності має мати економічну самостійність, власний баланс, рахунки в національній та іноземній валюті в державних банках, а також рахунки в цінних паперах у державних банках.[93,с.73-74] Він має вести облік та складати фінансові звіти відповідно до закону, подавати податкові та статистичні звіти та нести відповідальність за їхню точність.

Важливо утвердити адміністративно-правовий статус єдиного органу інтелектуальної власності через чітку формулювання його завдань, функцій і повноважень. Цей новий орган публічного адміністрування має призначення здійснювати міжнародне співробітництво в галузі інтелектуальної власності та представляти інтереси України в цій сфері у міжнародних організаціях. Він також відповідає за функції МПО/ОМПЕ відповідно до угод з Всесвітньою Організацією Інтелектуальної Власності (ВОІВ).

Завданням цього органу є підготовка представників у справах інтелектуальної власності, підвищення їх кваліфікації, проведення заходів з підвищення кваліфікації інших фахівців у цій сфері, а також працівників судових і правоохоронних органів. Також до його обов'язків входить визначення вимог для набуття статусу представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного), складання кваліфікаційних іспитів, видача або анулювання свідоцтва про право на здійснення діяльності представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених).

Як єдиний орган інтелектуальної власності, цей суб'єкт адміністрування також відповідає за реалізацію державної політики в цій галузі, підготовку інформаційних матеріалів, освітніх заходів, просвітницьких кампаній,

розвиток культури суспільства у цій сфері. Також він співпрацює з центральним органом виконавчої влади для створення центрів винаходництва, організації та проведення конкурсів винаходів, а також підготовки фахівців у сфері інтелектуальної власності.

До завдань цього органу також входить проведення науково-технічної та правової експертизи, атестація представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), а також надання методичної та інформаційної допомоги іншим органам, установам та фізичним особам з питань охорони, комерціалізації та захисту прав інтелектуальної власності, адміністрування державних реєстрів об'єктів права інтелектуальної власності та інші.

Таким чином, співробітництво та координація між Єдиним органом інтелектуальної власності та центральним органом виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику в сфері інтелектуальної власності, є важливими для стабільного розвитку національної сфери інтелектуальної власності та захисту інтересів її учасників.

Для підкріплення особливого адміністративно-правового статусу Єдиного органу інтелектуальної власності, цей орган повинен мати право отримувати необхідну інформацію, документи та матеріали від різних державних та місцевих органів, підприємств, установ, організацій, а також надавати платні послуги в галузі правового захисту інтелектуальної власності.

Серед прав Єдиного органу можна зазначити також залучення до виконання окремих завдань та участь у вивченні питань працівників різних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, наукових установ, вищих навчальних закладів, підприємств і організацій. Важливою є також можливість організації науково-дослідницької роботи та залучення для цього вчених, наукових установ інноваційних підприємств тощо.

Крім того, Єдиний орган інтелектуальної власності має право надавати освітні послуги, засновувати навчальні та наукові заклади, укладати угоди про співпрацю з установами та підприємствами з питань захисту

інтелектуальної власності та отримувати дохід від такої співпраці. Також можливе заснування недержавних пенсійних фондів для персоналу цього органу та участь у забезпеченні діяльності органів самоврядування патентних повірених відповідно до закону.

Враховуючи місце Єдиного органу інтелектуальної власності в системі публічного адміністрування, необхідно розробити його структуру, що включає в себе різні органи: ради (науково-консультативна та наглядова), палату (апеляційну), комісії (атестаційну, апеляційну та комісію, що вирішує питання внесення позначення, що містить офіційну назву держави "Україна" до товарного знаку) та службу (внутрішнього аудиту).[94,с.81]

Наприклад, Науково-консультативна рада Єдиного органу інтелектуальної власності виступає у ролі консультативного органу, чії правила організації та функціонування визначаються відповідним положенням, затвердженим самим органом. Її створення має на меті вирішення проблем, що виникають у практиці застосування законодавства в галузі інтелектуальної власності та формування рекомендацій для Єдиного органу інтелектуальної власності. Ці рекомендації можуть включати пропозиції щодо удосконалення діючих законів, проектів нормативно-правових актів, методичні рекомендації та матеріали щодо використання національного та міжнародного законодавства в галузі інтелектуальної власності, а також інформаційні, освітні та навчальні матеріали, підготовлені Єдиним органом інтелектуальної власності.

Структурним підрозділом національного органу інтелектуальної власності є Апеляційна палата, метою якої є розгляд апеляційних скарг (щодо висновків науково-технічної експертизи заявок на об'єкти інтелектуальної власності та правової експертизи документів для внесення до державних реєстрів відомостей про об'єкти права інтелектуальної власності), а також розгляд заявок щодо непридатності об'єктів інтелектуальної власності для набуття права на них та визнання недійсними прав інтелектуальної власності, а також інших справ, що потрапляють у її компетенцію.[95,с.202]

Атестаційна комісія єдиного органу інтелектуальної власності створюється для оцінки рівня фахової підготовки осіб, які прагнуть отримати право на зайняття діяльністю представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного). Її повноваження включають організацію та проведення кваліфікаційних іспитів, визначення завдань для екзаменів, призначення екзаменаторів, вирішення питань про допуск осіб до іспитів, атестацію кандидатів, видачу свідоцтв про право на зайняття діяльністю представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного), а також ухвалення рішень про зупинення або припинення діяльності представників у цій галузі.

Служба внутрішнього аудиту має функціонувати як самостійний підрозділ в межах єдиного органу інтелектуальної власності. Її головним завданням є проведення внутрішнього аудиту роботи органу та звітність перед наглядовою радою. Служба має систематично проводити планові та позапланові перевірки дотримання законодавства та нормативно-правових актів центрального органу виконавчої влади, відповідно до їх політики у сфері інтелектуальної власності. Оцінка контролю управління та перевірка фінансово-господарської діяльності є також важливими складовими роботи цієї служби.

ВИСНОВОК

Хоча спрощення інституційної системи управління у сфері інтелектуальної власності в Україні може мати свої позитивні аспекти, постійні зміни в управлінській сфері можуть породжувати нові проблеми. Ці проблеми пов'язані з організацією роботи та взаємодією між різними структурами, створенням відповідного персоналу, розвитком фахових знань та навичок. Ця нестабільність у сфері управління може впливати на прозорість та ефективність державного адміністрування у сфері інтелектуальної власності, що може негативно впливати на захист прав

інтелектуальної власності в Україні, створюючи нові можливості для порушників цих прав.

3.3 Прогнозування майбутнього розвитку міжнародного правового регулювання в даній сфері. Штучний інтелект в контексті правового регулювання.

В сучасному світі взаємозв'язок між правовими аспектами у сфері інтелектуальної власності та штучним інтелектом надзвичайно актуальний та заплутаний. З розвитком технологій штучного інтелекту (ШІ) зростає значущість вирішення правових питань, пов'язаних із збереженням та захистом інтелектуальних прав у цифровій епохі. Створення, розробка та застосування штучного інтелекту, включаючи машинне навчання та автоматизацію, породжують нові виклики та можливості, які потребують глибокого розуміння та вдосконалення правового регулювання у сфері інтелектуальної власності.

У цьому контексті, вивчення взаємодії між інтелектуальною власністю та штучним інтелектом виявляється ключовим для розуміння та регулювання правових відносин у цих двох сферах. Штучний інтелект створює нові можливості для створення, використання та захисту інновацій, проте разом із тим він викликає ряд проблем, пов'язаних з авторством, патентами, авторськими правами, торговельними марками та іншими аспектами інтелектуальної власності.

З технічної точки зору, штучний інтелект представляє собою сферу комп'ютерних наук, що спрямована на створення та розвиток систем, здатних аналізувати інформацію, розпізнавати образи, розуміти мову та приймати рішення з урахуванням певних критеріїв. З точки зору юридичних аспектів, визначення штучного інтелекту стає більш складним завданням. З урахуванням стрімкого розвитку цієї сфери, правове регулювання повинне постійно адаптуватися для врахування нових викликів та можливостей.

Україна вже розпочала роботу над створенням правового регулювання у

галузі штучного інтелекту. Так, у 2020 році була розроблена Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, в якій вперше на законодавчому рівні визначено мету, принципи та завдання розвитку технологій штучного інтелекту в Україні.

Згідно з цією Концепцією, штучний інтелект - це система інформаційних технологій, яка виконує складні завдання шляхом застосування системи наукових методів досліджень та алгоритмів обробки інформації, здобутої або створеної під час роботи, а також створює та використовує власні бази знань, моделі прийняття рішень та алгоритми роботи з інформацією з метою досягнення поставлених завдань.

У Національній асоціації адвокатів України була створена робоча група з правового регулювання штучного інтелекту, яка аналізує ключові юридичні питання розвитку та використання штучного інтелекту, визначає межі його застосування в різних галузях, а також забезпечує захист персональних даних, зібраних системами штучного інтелекту, встановлює правила їх збереження та використання. Ця група сприяє розвитку цієї галузі та гарантує адекватний захист прав людини під час використання систем штучного інтелекту. Законодавство Європейського союзу щодо штучного інтелекту також враховує нові тенденції та виклики, пов'язані з швидким розвитком технологій, зокрема штучного інтелекту.

Мета Європейського Союзу полягає в сприянні розвитку надійного та етичного штучного інтелекту, який відповідає вимогам законодавства. З цією метою ЄС активно працює над адаптацією правових норм та розробкою етичних принципів для використання штучного інтелекту. Наприклад, у рамках ЄС від 2021 року розробляється перший у світі закон про штучний інтелект - Artificial Intelligence Act, де вперше надається розгорнуте правове визначення ШІ в ЄС. Це може послужити прикладом для інших країн, включаючи Україну.

Документ визначає систему ШІ як машину здатну до навчання, з різним рівнем автономності, яка може створювати результати (наприклад, прогнози,

рекомендації, рішення), що впливають на фізичне чи віртуальне середовище.

У контексті захисту персональних даних у процесі навчання та роботи ШІ, важливу роль відіграє Загальний регламент про захист персональних даних (GDPR), який встановлює правила для збирання, оброблення та зберігання персональних даних у Європейському Союзі.

Регулятивні органи в країнах ЄС вже вживають заходів щодо захисту прав людей у віртуальному середовищі, зокрема, у справі Clearview AI, розробника програмного забезпечення для розпізнавання облич, якому були накладені штрафи через незаконне використання персональних даних. Також в Італії було обмежено доступ до платформи, оскільки не було забезпечено достатній захист персональних даних громадян.

GDPR визначає принципи, що важливі для роботи та навчання ШІ, такі як законність, прозорість, згода користувачів, обмеження обробки даних. Для успішної інтеграції штучного інтелекту та GDPR необхідно розробляти та використовувати алгоритми та технології з урахуванням цих принципів, а також забезпечувати освіту та свідоме використання ШІ відповідно до правил GDPR.

Твори, які породжують зацікавленість громадськості, та включають створення штучного інтелекту, відзначаються увагою громадськості. Наприклад, на аукціоні було продано картину «Портрет Едмонда де Беламі», створену штучним інтелектом, за суму 432 500 доларів. Ця робота належить до серії портретів уявної родини Беламі, виготовлених штучним інтелектом. У правому нижньому куті алгоритм, як і справжній художник, підписав свою роботу - складну формулу. Також музика, яка була створена штучним інтелектом, претендує на номінацію на премію «Греммі» у наступному році, як повідомив генеральний директор і президент Академії звукозапису Харві Мейсон.

Однак перед юристами виникає питання: чи підлягають ці твори авторським правам та хто буде володарем цих прав? В Україні вже було зроблено спробу вирішення цього питання. У новому Законі «Про авторське

право та суміжні права» 2023 року вперше закріплено питання авторських прав на твори, згенеровані комп'ютерною програмою, включаючи штучний інтелект.

Оскільки критерій оригінальності тісно пов'язаний з творчим внеском людини, твори, створені виключно штучним інтелектом, вважаються неоригінальними та, відповідно до закону, охороняються лише спеціальним типом права *sui generis*.

Суб'єктами цього спеціального права можуть стати особи, які володіють майновими правами або мають ліцензійні повноваження (автори, що розробили програму штучного інтелекту, їх спадкоємці або особи з правом користування програмою). Умови, що стосуються володіння цим спеціальним правом на твори, створені штучним інтелектом, також можуть бути визначені в угоді.

Оскільки такі твори не мають творчого внеску та створюються без участі людини, суб'єкти *sui generis* можуть здобувати лише особисті майнові права на твір.

У відміну від України, Європейський Союз ще не має законодавства, яке регулювало б питання авторських прав на твори, створені штучним інтелектом. Загальною практикою вважається те, що авторські права поширюються лише на твори, створені людиною.

Суд ЄС у своїх рішеннях повідомляв, що авторське право поширюється лише на оригінальні твори, які є результатом власного інтелектуального твору автора (рішення C-5/08 *Infopaq International A/S* проти *Danske Dagbaldes Forening*). З цього випливає, що об'єкти, створені за допомогою штучного інтелекту, можуть бути захищені авторським правом лише в разі суттєвої участі людини під час їх створення. Проте визначити, який саме внесок у створення контенту, згенерованого штучним інтелектом, означатиме суттєву участь і творчі рішення автора (людини), є досить складним завданням, оскільки це оцінюється залежно від багатьох суб'єктивних факторів. Тому більшість контенту, що генерується штучним інтелектом, не

охороняється авторським правом.

Однією з перших країн, яка визнає авторські права на твори, створені комп'ютерною програмою, включаючи ШІ, є Велика Британія. Там пропонується захист авторських прав на створені комп'ютером літературні, драматичні, музичні чи художні твори. Автором комп'ютерного твору визнається особа, яка здійснила відповідні дії для його створення. Охорона діє протягом 50 років з моменту створення твору.

У межах Європейського Союзу формуються ключові документи, спрямовані на покращення правового регулювання штучного інтелекту (ШІ), які можуть стати прикладом для інших країн. У червні цього року Європейський парламент суттєво продвинувся у напрямі створення законодавчої основи для ефективного та етичного використання штучного інтелекту, затвердивши законопроект "Artificial Intelligence Act".

Однією з головних мет цього документа є захист прав і свобод осіб, які піддаються впливу штучного інтелекту. Закон визначає принципи та правила оброблення персональних даних, використання систем автоматизованого прийняття рішень та інших аспектів штучного інтелекту, гарантуючи прозорість, справедливість та законність оброблення даних.

Якщо ЄС досягне своєї мети й прийме остаточний варіант Акта до кінця року, це буде першим у світі Законом про штучний інтелект. Проте очікується, що він набуде чинності не раніше 2026 року, й буде передбачено перехідний період, протягом якого зацікавлені сторони зможуть адаптувати свою діяльність для відповідності нормам Акта.

Прийняття Акта також вплине на регулювання штучного інтелекту в Україні. "Як тільки Закон про штучний інтелект буде прийнятий, його також повинні будуть прийняти країни-кандидати до ЄС, як, наприклад, Україна", – зазначила Кароліна Івасівська, радниця з цифрових прав ECNL.

В Україні вже зараз триває процес імплементації Акта. Уряд України ухвалив рішення про запуск "регуляторної пісочниці" (sandbox) для розробників штучного інтелекту. Гордій Румянцев, державний експерт

Директорату європейської та євроатлантичної інтеграції у Міністерстві цифрової трансформації України, зазначив, що це контрольоване середовище, де компанії-розробники зможуть від самого початку, від етапу дизайну, створювати свій продукт з урахуванням вимог майбутнього Акта Європейського Союзу.

ВИСНОВОК

Порівняно зі зростанням технологій, правове настановлення щодо штучного інтелекту у ЄС та Україні стає надзвичайно вагомим. Усі країни працюють над розробкою адаптованих та ефективних правових стандартів, спеціально адаптованих до особливостей штучного інтелекту. Це сприяє не лише захисту прав користувачів технологій ШІ та їх безпеці, але і створенню сприятливих умов для розвитку інновацій та цифрової економіки.

Вважаю, що головні виклики в сфері міжнародного правового регулювання в сфері інтелектуальної власності будуть пов'язані безпосередньо з використання нових технологій та штучного інтелекту, тому питання розробки стратегії розвитку законодавства є безумовно актуальними.

ВИСНОВКИ

Внаслідок проведення наукового дослідження, що ґрунтується на аналізі міжнародних нормативно-правових актів, актуального законодавства України та практичних аспектів його впровадження, а також теоретичного осмислення численних наукових робіт у різних сферах юриспруденції, можна сформулювати ряд унікальних висновків, пропозицій і рекомендацій щодо покращення міжнародного механізму захисту інтелектуальної власності. Деякі з цих висновків та пропозицій управліні спрямовані на удосконалення цього механізму, а саме:

1. Створення міжнародного механізму захисту права інтелектуальної власності виникло на базі законодавства, що стосується авторських та промислових прав окремих країн (національного рівня). Процес універсалізації цих прав розпочався наприкінці ХІХ століття відповідно до потреб гармонізації законодавства у сфері промислової власності, яке було стимульоване розвитком технологій та міжнародної торгівлі.

2. Предметом права інтелектуальної власності є явище, яке виявляється у матеріальній формі та є об'єктом правових норм. На сьогоднішній день, немає визначеного об'єму або категорій об'єктів, які належать до інтелектуальної власності, оскільки процес розвитку науки, техніки та мистецтва постійно породжує нові об'єкти права інтелектуальної власності.

Щодо загальних ознак об'єктів права інтелектуальної власності, вони можуть бути об'єднані наступним чином: перша група - об'єкти авторського права та суміжних прав; друга група - об'єкти патентного права; третя група - засоби індивідуалізації цивільних оборотів, товарів, робіт, послуг; четверта група - інші об'єкти інтелектуальної діяльності, такі як сорти рослин та

породи тварин, топографії інтегральних мікросхем, наукові відкриття тощо.

3. Розгляд понять "охорона" і "захист" у різних контекстах виявляється істотним. Поняття "охорона" охоплює ширший спектр, виходячи з ціннісної сутності права інтелектуальної власності. "Захист" набуває актуальності тільки тоді, коли право порушується, оскаржується або існує реальна загроза його порушення.

У сфері права інтелектуальної власності можуть мати статус цінностей різні факти матеріального та ідеального характеру, такі як соціальні відносини, матеріальні об'єкти та блага, соціальні установи та інше. Ці аспекти є основою права і правопорядку, вони є фундаментальним обґрунтуванням права, закріплюються й захищаються правовими нормами, і становлять суть права інтелектуальної власності та його інститутів, що призначає їх правовими цінностями.

4. Охорона авторського права та суміжних прав у міжнародному правовому контексті є частиною механізму захисту права інтелектуальної власності. У світі функціонують дві концепції авторського права: європейська та англо-американська. Перша зорієнтована на індивідуалізацію твору, друга має матеріальний характер і зосереджена, передусім, на майнових та комерційних правах. Поняття "суміжні права" не всім правовим системам відоме: в країнах англо-саксонської системи права це поняття зовсім не використовується.

5. Міжнародні документи, що становлять основу міжнародного механізму захисту авторського права та суміжних прав, включають: Міжнародну конвенцію про захист інтересів артистів-виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення 1961 року; Женевську конвенцію про захист інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм 1971 року; Бернську конвенцію 1886 року, що була розширена положеннями Всесвітньої конвенції про авторське право 1952 року; Брюссельську конвенцію про поширення несучих програмних сигналів, що передаються через супутники, 1974 року; Договір про міжнародну реєстрацію аудіовізуальних творів (FRT)

1989 року для держав-членів ВОІВ; Угоду про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності 1994 року, а також Договір ВОІВ про авторське право (ДАП).

6. Швидкі темпи розвитку сучасних технологій спричиняють те, що існуючий міжнародний механізм захисту права інтелектуальної власності не завжди може ефективно реагувати на конкретні порушення. Засоби захисту авторських прав, які передбачені на міжнародному рівні, не завжди виконують усі покладені на них функції. Наприклад, внаслідок узгодження правового поля у сфері авторського права в умовах глобалізації, країни, що перебувають на периферії, зіткнулися з проблемою нерівноваги між інтересами авторів та користувачів (суспільства). Питання, пов'язані із захистом авторських прав в мережі Інтернет, виникають через особливості всесвітньої мережі, такі як: глобальність, екстериторіальність, загальнодоступність, інтерактивність, анонімність. Щоб запобігти порушенням авторського права через Інтернет, можливе встановлення спеціальних заходів на електронних документах, які ускладнюватимуть копіювання.

Виклики, які стоїть перед сучасною системою захисту прав інтелектуальної власності, полягають в: нерівності обміну інформацією та технологіями між країнами; тисках з боку розвинутих країн на економічні інтереси країн, що розвиваються; обмеженні доступу країн, що розвиваються, до інформації, яке уповільнює їхній економічний, соціальний та культурний розвиток; збільшенні порушень у сфері інтелектуальної власності («піратства»); потребі у розширенні правового захисту на нові технології, на які ще не поширюється захист прав інтелектуальної власності.

7. Основними міжнародними договорами, що регулюють питання охорони прав на винаходи, товарні знаки та інші об'єкти промислової власності, є: Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 року; Мадридська конвенція про міжнародну реєстрацію товарних знаків 1891 року; Будапештський договір про міжнародне визнання депонування

мікроорганізмів для патентної процедури 1977 року; Договір про патентне право 2000 року. До цього ж відноситься Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС).

Проблематичне питання "патентів на життя" є складною темою в міжнародній системі захисту права інтелектуальної власності. Результати їх застосування викликали значні обговорення. Щодо захисту модифікованих живих організмів, враховуючи їх особливості, ми вважаємо, що принцип авторського права на складні твори, що складаються з незалежних частин, може бути застосований.

Міжнародний механізм охорони права інтелектуальної власності - це система угод і міжнародних організацій, які створюють умови для використання прав інтелектуальної власності та контролю за розвитком сучасних технологій, дотримуючись загальнолюдських цінностей і моральних норм.

Судова практика вказує на недоліки міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності. Ми вважаємо, що ключовими способами вирішення цих проблем на національному рівні є:

- Узгодження національного законодавства з міжнародними нормами, включаючи європейські стандарти.
- Забезпечення ефективного механізму захисту права інтелектуальної власності на рівні держави.
- Розробка спеціального нормативно-правового акта для регулювання захисту авторського права та суміжних прав у мережі Інтернет, зокрема - у соціальних мережах.
- Збільшення відповідальності за порушення права інтелектуальної власності.
- Комплексне вирішення загальнодержавних проблем, таких як детінізація економіки, підвищення рівня освіти та розвиток науково-технічного потенціалу держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року : Міжнародний документ від 05.06.1992 посібник. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_030 (дата звернення: 15.08.2023).
2. Договір про патентне право : Договір, Інструкція від 01.06.2000. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/895_002 (дата звернення: 20.07.2023).
3. Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію : Міжнародний документ від 24.03.1971. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/999_001 (дата звернення: 18.08.2023).
4. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для патентної процедури : Міжнародний документ, 73 Інструкція від 28.04.1977. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_039 (дата звернення: 10.08.2023).
5. Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 року : Міжнародний документ від 19.06.1970. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/895_001 (дата звернення: 12.06.2023).
6. Karthik Raman Protecting intellectual property rights through information policy / Karthik Raman // Magazine Ubiquity. ACM Digital Library New York, NY, USA. Volume 2004 Issue June Pages 1-1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ubiquity.acm.org/article.cfm?id=1008537>.
7. Потехіна В. Становлення авторського права у прецедентній правовій системі / В. Потехіна // Інтелектуальна власність. – 2004. – № 5. – С. 10-16.
8. Federico P.J. The Origin of Patents / P.J. Federico // 11 J. PAT. OFF. Soc'Y, 1929. – 293 p.

9. Sell Susan Intellectual Property and Public Policy in Historical Perspective: Contestation and Settlement / Susan Sell // 38 Loy. L.A. L. Rev. – 2004. – 267 p.
10. Карцхія А.А. Права інтелектуальної власності та концепція суспільного надбання / А.А. Карцхія // Моніторинг правозастосування. – 2013. – № 3. – С. 8-23.
11. Казанський П.Є. Загальні адміністративні союзи держав / П.Є. Казанський. – Одеса, 1897. – Т. 3. – 571 с.
12. Frumkin M. The Origin of Patents / M. Frumkin // Journal of the Patent Office Society 27 (3) March 1945. – P. 143-149.
13. Bowker R.B. Copyright. Its law and its literature. With a bibliography of literary property by Th. Solberg. London. 1886 [Електронний ресурс] / R.B. Bowker. – London, 1886. – Режим доступу: 249 [http://onlinebooks.library.upenn.edu/webbin/book/lookupname?key=Bowker%2C%20R.%20R.%20\(Richard%20Rogers\)%2C%201848-1933](http://onlinebooks.library.upenn.edu/webbin/book/lookupname?key=Bowker%2C%20R.%20R.%20(Richard%20Rogers)%2C%201848-1933).
14. Blaine, D. R, On international copyright in works of literature, music and the fine arts. – London, 1863. – P. 866-869.
15. Burke P. The law of international copyright between England and France / P. Burke. – London. 1852. – 158 p.
16. Conant, IM International Copyright // Macmillan's magazine. V. 40. – London, 1879. – № 36. – P. 151-161.
17. Longmann C.J. A publisher's view of internal copyright / C.J. Longmann // Fraser's magazine. – London. 1881. – Y. 103. – № 615. – P. 372-378.
18. Davoll v. Brown. C. Mass. 1845. Case No. 3,662, 1 Woodb. & M. 53. 2 Robb, Pat. Cas. 303. 3 West. Law J. 151. Merw. Pat. Inv. 414.
19. Nion A. Droits civils des auteurs, artistes et inventeurs / A. Nion. – Paris : Joubert, 1846. – 488 p.

20. Reichman J.H. The Know-How Gap in the TRIPS Agreement: Why Software Fared Badly, and What Are the Solutions / J.H. Reichman // Hastings Communications & Entertainment Law Journal. – 1994-1995. – Vol. 17. – P. 763-794.

21. Lang M. The Anti-Patent Movement Revisited: Institutional Change and Cognitive Frames in Nineteenth-Century Germany [Електронний ресурс] / М. Lang // 3rd Free Culture Research Conference. – Berlin 2010. – Режим доступу: <http://wikis.fuberlin.de/download/attachments/59080767/Lang-Paper.pdf>.

22. Казанський П.Є. Загальні адміністративні союзи держав / П.Є. Казанський. – Одеса, 1897 р. – Том 3. – 571 сторінка.

23. The International Copyright Act 1838 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.copyrighthistory.org/cam/tools/request/browser.php?view=legislation_record¶meter=International%20Copyright%20Act,%201838,%201%20%26%202%20Vict.,%20c.59&country=&core=all.

24. The International Copyright Act 1844 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.copyrighthistory.org/cam/tools/request/browser.php?view=legislation_record¶meter=International+Copyright+Act%2C+1844%2C+7+%26+8+Vict.%2C+c.12&country=&core=all.

25. The International Copyright Act 1852 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.copyrighthistory.org/cam/tools/request/showRecord.php?id=record_uk_1852.

26. The International Copyright Act 1875 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.copyrighthistory.org/cam/tools/request/browser.php?view=legislation_record¶meter=International%20Copyright%20Act,%201875,%201%20%26%202%20Vict.,%20c.12&country=&core=all

tion_record¶meter=International+Copyright+Act%2C+1875%2C+38+Vict.%2C+ c.12&country=&core=all.

27. The International Copyright Act 1886 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.copyrighthistory.org/record/uk_1886.

28. The Fine Arts Copyright Act 1862 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hansard.millbanksystems.com/acts/fine-arts-copyright-act-1862>.

29. The TRIPS Regime of Trademarks and Design. – 2nd ed. – Kluwer Law International, 2010. – 660 p.

30. Потехіна В. Становлення авторського права у прецедентній правовій системі / В. Потехіна // Інтелектуальна власність. – 2004. – № 5. – С. 10-16.

31. W. Armstrong. – Annales de l'Association internationale pour le progress des sciences sociale. Deuxieme session. Congres de Grand. – Bruxelles. 1864. – 860 p.

32. Merges R.P. One Hundred Years of Solicitude: Intellectual Property Law, 1900- 2000 / R.P. Merges // California law review. – 2000. – Vol. 88, Part 6. – P. 2187-2240.

33. Lemley Mark A. Property, Intellectual Property, and Free Riding / Mark A. Lemley // Texas Law Review. – 2005. – Vol. 83. – P. 1031-1075.

34. United States Copyright Office A Brief Introduction and History [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.copyright.gov/circs/circ1a.html>. 393. United States v. Ciba-Geigy Corp., 508 F. Supp. 1157, 1168 (D.N.J. 1979).

35. The Office of the Law Revision Counsel of the United States [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20081217050222/http://uscode.house.gov/download/pls/17 T.txt>

36. Krattenmaker T.G. The Telecommunications Act of 1996 / Thomas G. Krattenmaker // Connecticut Law Review. – 1996-1997. – Vol. 29. – P. 123-174.
37. Новосельцев О.В. Тенденції розвитку змісту поняття інтелектуальна власність / О.В. Новосельцев // Колегіальні Читання 2008.
38. Challenges for International Organizations and Multilateralism – Lakshman Kadirgamar Memorial Oration 2013, Sri Lanka Foundation Institute (Colombo, November 13, 2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/about-wipo/en/dgo/speeches/dg_colombo_2013.html.
39. Sell Susan Intellectual Property and Public Policy in Historical Perspective: Contestation and Settlement / Susan Sell // 38 Loy. L.A. L. Rev. – 2004. – 267 p.
40. Оборотов Ю.Н. До питання про формування глобальної правової системи /Ю.Н. Оборотов // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»: збірник наукових праць. – О.: Юрид. літ., 2011. – Том 10. – С. 229-236.
41. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 № 3116-ХІІ (зі змінами та доповненнями) . Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. № 21. Ст. 218.
42. Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 року : Міжнародний документ від 19.06.1970. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/895_001 (дата звернення: 19.01.2022).
43. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ (зі змінами) . Відомості Верховної Ради України. 1994. №13. Ст. 64.
44. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV (зі змінами) .Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40–41, 42. – Ст. 492.

45. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних : Закон України від 23.03.2000 № 1587-III (зі змінами) . Відомості Верховної Ради України. 2000. № 24. Ст. 183
46. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення : Закон України від 20.09.2001 № 2730-III (зі змінами) . Відомості Верховної Ради України. 2002. № 2. Ст. 13
47. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів: Паризький Акт від 24 липня 1971 року, змінений 2 жовтня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 01.09.2023).
48. Цивільний кодекс України : Закон України, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV (зі змінами) . Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
49. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 № 3689-XII (зі змінами та доповненнями) . Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 36
50. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 5. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)) (дата звернення: 03.09.2023).
51. Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 року : Міжнародний документ від 19.06.1970. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/895_001 (дата звернення: 19.01.2022).
52. Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року,

зміненого 2 жовтня 1979 року) : Закон України від 31.05.1995 № 189/95-ВР (зі змінами) .Відомості Верховної Ради України. 1995. № 21. Ст. 155.

53. Венгер І. Проблеми авторства на телебаченні. Теле- та радіожурналістика, 2011. №10. С. 64–69.

54. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 № 3689-ХІІ (зі змінами та доповненнями) . Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 36

55. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від від 15.12.1993 № 3688-ХІІ (зі змінами).Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст.

56. Валле В. Спадок Джеймса І та королеви Анни: охорона інтелектуальної власності у часі й просторі. К. : Дух і літера. 2010.216 с

57. Венгер І. Проблеми авторства на телебаченні. Теле- та радіожурналістика, 2011. №10. С. 64–69.

58. Верба І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник/. КПІ, 201. 262 с.

59. Верес І. Я. Ознаки та поняття суб'єктів суміжних прав. Право і суспільство. 2015. № 5 (3). С. 55–60.

60. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV (зі змінами) .Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40–41, 42. – Ст. 492

61. Дроб'язко В. С., Дроб'язко Р. В. Право інтелектуальної власності : навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2004. 512 с.

62. Буроменський М. Охорона інтелектуальної власності в праві Ради Європи. Головна. URL: <http://www.inlawalmanac.mgu.od.ua/v12/3.pdf> (дата звернення: 10.09.2023).

63. Євков А. М. Авторське право в міжнародно-правовому аспекті.Х., 2010. 126 с.
64. Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію : Міжнародний документ від 24.03.1971. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/999_001 (дата звернення: 05.09.2023).
65. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/kastel/intro.php (дата звернення: 29.08.2023).
66. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змінами) . Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
67. Изотов Н. Н. Про відношення "захисту" та "охорони" інтелектуальної власності. Юридичний світ. 2006. № 10. С. 23–29.
68. Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію : Міжнародний документ від 24.03.1971. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/999_001 (дата звернення: 06.06.2023).
69. Тари К.-О., Дмитрієва Ю. Інтелектуальна власність: Авторське право і суміжні права. 2002. №9. С. 60-61.
70. Коссак В. М., Якубівський Є. Право інтелектуальної власності : підручник. :Істина, 2007,208 с.
71. Дудар С.К. Гармонізація законодавства: проблеми визначення поняття // Держава і право. – 2002. – Вип.17. – С. 11-17.
72. Журавський В.С. Етапи гармонізації законодавства України із європейським законодавством // Держава і право: Збірник наукових праць: Юридичні і політичні науки. Вип.16. – К., 2002. – С. 399-401.
73. Словник іншомовних слів/ За ред. Мельничука О.С. – К., 1974. – 775с.

74. Баймуратов М.О., Максименко С.В. Імплементация норм міжнародного права про свободу пересування і вибір місця проживання у право України // Право України. – 2003. - № 9. – С. 133-137.
75. Петров Р.А. Поняття «acquis communautaire» у праві Європейського Союзу // Право України. – 2003. - № 9. – С.140-146.
76. Яценко К. Місце гармонізації в процесі адаптації законодавства України до законодавства Європейських Співтовариств // Український часопис міжнародного права. – 2003. – № 1. – С. 55-61.
77. Методично-нормативний посібник з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу / Міністерство юстиції України. За заг. ред. Міністра юстиції С.Станік. – К.: Логос, 2000. – 120 с.
78. Петров Р.А., Кисельова Т.С. Зближення і гармонізація законодавства в праві Європейського Союзу та міжнародному праві // Правничий Часопис Донецького університету. – 2000. - № 2(5). – С. 29-35.
79. Опришко В.Ф., Омельченко А.В., Фастовець А.С. Право Європейського Союзу. Загальна частина. – К., 2002. – 460 с.
80. Муравйов В. Договірні та інституційні засади економічного співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами // Проблеми гармонізації законодавства України. – К.: Бібліотека Української школи законотворчості, 2005. – С.73-79. – (Збірник науково-практичних матеріалів)
81. Муравйов В. Правові засади імплементації положень права Європейського Союзу у правопорядку України // Проблеми гармонізації законодавства України. – К.: Бібліотека Української школи законотворчості, 2005. – С.18-34. – (Збірник науково-практичних матеріалів)
82. Лукас Р. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС та економічна реформа // Проблеми гармонізації законодавства України. – К.:

Бібліотека Української школи законотворчості, 2005. – С.38-41. – (Збірник науково-практичних матеріалів).

83. Мальцева С. В., Жарова А. К. Правовий захист інтелектуальної власності: навчальний посібник для магістрів. Юрайт, 2012. – 373 с.

84. Підпригора О.А. Чи потрібен Україні Кодекс про інтелектуальну власність? Університетські наукові записки. 2005. № 1–2. С. 75–79.

85. Муза О.В. Проблеми розвитку адміністративного права України : ревізія системи галузі. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 1. С. 65–70.

86. Ємельянова І.І. Деякі історико-правові аспекти розвитку адміністративної юстиції. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 1. С. 61–65.

87. Панасюк Р.П. Наукові аспекти розвитку адміністративного права. Наукові праці МАУП. Серія : Юридичні науки. 2017. Вип. 1. С. 73–79.

88. Нечитайленко А.О., Нечитайленко В.А., Компанієць І.М. Про деякі шляхи подальшого розвитку адміністративного права України. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право». 2016. Вип. 24. С. 80–87.

89. Демченко В.О. Проблемні аспекти систематизації джерел адміністративного права в Україні. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 7(1). С. 98–101.

90. Дергачова В.В., Пермінова С.О. Інтелектуальна власність: навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 416 с.

91. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента

України від 26 травня 2015 р. № 287/2015. URL:
[http://www.zakon.rada.gov.ua/go/287/2015.](http://www.zakon.rada.gov.ua/go/287/2015)

92. Якубівська Ю.Є. Колізії норм права та компетенції органів управління у сфері інтелектуальної власності як загроза інформаційній безпеці. Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право. 2015. № 4. С. 36–41.

93. Хаустов В.К. Інтелектуальна власність - потенціал інноваційного розвитку України. Економіка України. 2021. № 1. С. 69–83

94. Кривошеїна І.В. Особливості комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності (правовий аспект). Журнал східноєвропейського права. 2020. № 73. С. 79–84.

95. Малець М. Особливості правової політики у сфері інновацій та інтелектуальної власності. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2020. Т. 7, № 4. С. 198–205